ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

1883

[ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6. — ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς Λεωφόρου Πανεπιστημίου, 39.

1883

Ἀριθ. 406 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Η'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΣΤ' Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. – Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ Ἰανουαρ. ἢ Ἰούλ. καὶ εἶναι ἐτήσιαι – Γραφεῖον Διευθ.: Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39. 9 Ὀκτωβρίου 1883

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ

[Μυθιστόρημα Ἀλεξάνδρου Πούσκιν].

Συνέχεια τοῦ τεύχ. 620.

Ε'

Ὁ Ἔρως.

Ὅτε συνῆλθον εἰς ἑμαυτὸν ἐπὶ πολλὴν ὥραν δὲν ἐδυνάμην οὔτε τί μοι συνέβη νὰ ἐνθυμηθῶ οὔτε ποῦ εὑρίσκομαι νὰ ἐννοήσω. Ἤμην ἐξηπλωμένος ἐπὶ κλίνης ἐν δωματίῳ ἀγνώστῳ καὶ ἠσθανόμην μεγίστην ἀτονίαν. Ὁ Σαβέλιιτς ἵστατο ἐνώπιόν μου κρατῶν λύχνον ἐν τῇ χειρί, καὶ εἰς ἄλλος ἀνέλισσε μετὰ προσοχῆς τοὺς περιβάλλοντας τὸν ὦμον καὶ τὸ στῆθός μου ἐπιδέσμους. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁ νοῦς μου καθίστατο διαυγέστερος. Ἐνεθυμήθην τὴν μονομαχίαν μου καὶ δὲν ἐδυσκολεύθην πλέον νὰ ἐννοήσω, ὅτι ἤμην πληγωμένος. Κατ'ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ θύρα ἐστράφη ἀθορύβως περὶ τοὺς στρόφιγγας αὐτῆς. «Αἴ, τί κάμνει; ἐψιθύρισε φωνή, ἣν ἀκούσας ἐρρίγησα.

— Πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, ἀπεκρίθη ὁ Σαβέλιιτς στενάζων· πάντοτε ἀναίσθητος. Τέσσαρες ἡμέραι τώρα καὶ πλέον.»

Ἠθέλησα νὰ στραφῶ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην. «Ποῦ εἶμαι; Ποῖος εἶναι ἐδῶ;» εἶπον μετὰ κόπου.

Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα ἐπλησίασεν εἰς τὴν κλίνην μου καὶ ἔκλινεν ἠρέμα πρός με.

«Πῶς αἰσθάνεσθε τὸν ἑαυτόν σας; μὲ ἠρώτησε.

— Καλά, δόξα τῷ Θεῷ, ἀπεκρίθην διὰ φωνῆς ἀσθενοῦς. Σεῖς εἶσθε, Μαρία Ἰβανόβνα; δὲν μοὶ λέγετε. . .»

Δὲν ἐδυνήθην νὰ τελειώσω τὴν φράσιν· ὁ Σαβέλιιτς ἐξέπεμψε κραυγὴν καὶ χαρὰ διέλαμψεν ἐν τῷ προσώπῳ του.

«Ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἐπανελάμβανεν. Ἂς ἔχῃ δόξαν ὁ Θεός! Πατέρα μου Πιότρ Ἀνδρέιτς, μὰ εἰς ἕνα φόβο ποῦ μᾶς ἔβαλες! τέσσαρες ἡμέραις τώρα! τέσσαρες ἡμέραις! ἕνας λόγος εἶναι...»

Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα τὸν διέκοψε.

«Μὴ τοῦ ὁμιλεῖς πολύ, Σαβέλιιτς, εἶπεν, εἶναι ἀκόμη πολὺ ἀδύνατος.»

Ἐξῆλθε καὶ ἔκλεισε μετὰ προσοχῆς τὴν θύραν. Ὁ νοῦς μου ἐταράσσετο ὑπὸ ποικίλων καὶ συγκεχυμένων συλλογισμῶν· εὑρισκόμην λοιπὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φρουράρχου, ἀφ' οὗ ἡ Μαρία Ἰβανόβνα ἠδύνατο νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸ δωμάτιόν μου! Ἠθέλησα νὰ ἐρωτήσω τὸν Σαβέλιιτς, ἀλλ' ὁ γέρων ὕψωσε τοὺς ὤμους καὶ ἔβυσε τὰ ὦτα· ἔκλεισα τοὺς ὀφθαλμούς μου μετὰ δυσαρεσκείας καὶ μετὰ μικρὸν ἀπεκοιμήθην.

Ἐξυπνήσας προσεκάλεσα τὸν Σαβέλιιτς, ἀλλ' ἀντ'αὐτοῦ εἶδον ἐνώπιόν μου τὴν Μαρίαν Ἰβανόβναν, ἥτις μ' ἐχαιρέτισε διὰ τῆς γλυκείας αὐτῆς φωνῆς. Δὲν δύναμαι νὰ ἐκφράσω ὑφ' ὁποίου ἡδέος συναισθήματος κατελήφθην ἐκείνην τὴν στιγμήν. Ἔδραξα τὴν χεῖρά της καὶ τὴν ἔθλιψα μετὰ παραφορᾶς, βρέχων αὐτὴν διὰ τῶν δακρύων μου. Ἡ Μαρία δὲν τὴν ἀπέσυρε, καὶ αἴφνης ἠσθάνθην ἐπὶ τῆς παρειᾶς μου τὴν ὑγρὰν καὶ φλογερὰν ἐπίθεσιν τῶν χειλέων της. Ταχεῖα φλὸξ διέδραμεν εἰς ὅλον τὸ σῶμά μου.

«Ἀγαπητή μου, καλή μου Μαρία Ἰβανόβνα, τῇ εἶπον, γενοῦ σύζυγός μου, συγκατατέθητι νὰ μὲ κάμῃς εὐδαίμονα.»

Ἐκείνη ὅμως συνελθοῦσα εἰς ἑαυτὴν καὶ ἀποσύρασα τὴν χεῖρά της. «Πρὸς Θεοῦ, εἶπεν, ἡσυχάσατε, εἶσθε ἀκόμη ἐν κινδύνῳ, ἡ πληγή σας εἶναι φόβος μὴ ἀνοίξῃ ἐκ νέου· νὰ προφυλάττεσθε ἂν ὄχι διὰ ἄλλο, τοὐλάχιστον πρὸς χάριν μου».

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ἐξῆλθε καταλιποῦσά με ἐν ἀρρήτῳ εὐδαιμονίᾳ. Ἠσθανόμην ὅτι ἐπανηρχόμην εἰς τὴν ζωήν. «Θὰ γίνῃ ἰδική μου, μὲ ἀγαπᾷ!» ὅλαι μου αἱ σκέψεις συνεκεντροῦντο ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἠσθανόμην ὅτι ἡ ὑγίειά μου ἐβελτιοῦτο ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Ὁ κουρεὺς τοῦ συντάγματος μοὶ ἐπέδεσε τὴν πληγήν, διότι οὐδεὶς ἄλλος ἰατρὸς ὑπῆρχεν ἐν τῷ φρουρίῳ, καὶ δόξα τῷ Θεῷ δὲν ἐφέρετο ὡς ἰατρός.

Ἡ ἡλικία μου καὶ ἡ φύσις ἐπετάχυναν τὴν θεραπείαν μου. Ἅπασα ἡ οἰκογένεια τοῦ φρουράρχου μοὶ ἐπεδαψίλευσε φιλοστόργως παντοίας περιποιήσεις. Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα οὐδέποτε σχεδὸν μὲ ἄφινε μόνον· οἴκοθεν δ' ἐννοεῖ-

ται ὅτι ἐδραξάμην τῆς πρώτης εὐκαιρίας ἵνα συμπληρώσω τὴν διακοπεῖσαν ἐκδήλωσιν τοῦ ἔρωτός μου, καὶ ἡ Μαρία τότε μὲ ἤκουσε μετὰ πλείονος ὑπομονῆς. Μοὶ ὡμολόγησε δὲ καὶ αὐτὴ ἀφελῶς ὅτι ἠσθάνετο συμπάθειαν πρός με καὶ προσέθηκε ὅτι καὶ εἰς τοὺς γονεῖς της μεγάλην ἀναμφιβόλως θὰ ἐμποιήσῃ εὐφροσύνην ἡ εὐδαιμονία αὕτη. «Ἀλλὰ συλλογίσθητε καλῶς, μοὶ εἶπε· μήπως φέρουσι κανὲν ἐμπόδιον οἱ ἰδικοί σας γονεῖς;»

Οἱ λόγοι οὗτοι μὲ ἐνέβαλον εἰς σκέψεις. Οὐδαμῶς ἀμφέβαλλον περὶ τῆς στοργῆς τῆς μητρός μου· ἀλλὰ γινώσκων τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ πατρός μου, προησθανόμην ὅτι ὁ ἔρως μου δὲν θὰ τὸν συνεκίνει ὑπερβολικὰ καὶ θὰ ἐξελάμβανεν αὐτὸν μᾶλλον ὡς νεανικὴν τρέλλαν· εἶπον δὲ τοῦτο ἐν εἰλικρινείᾳ εἰς τὴν Μαρίαν Ἰβανόβναν. Οὐχ ἧττον ἀπεφάσισα νὰ γράψω τῷ πατρί μου μεθ' ὅσης μοὶ ἦτο δυνατὸν εὐγλωττίας, ἵνα τῷ ζητήσω τὴν εὐχήν του. Ἔδειξα δὲ τὴν ἐπιστολήν μου τῇ Μαρίᾳ Ἰβανόβνᾳ, ἥτις ἔκρινεν αὐτὴν θελκτικωτάτην καὶ περιπαθεστάτην, τούτου δ' ἕνεκα δὲν ἀμφέβαλλε πλέον περὶ τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἀφῆκεν ἐλευθέραν τὴν διάχυσιν τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας της μεθ' ἁπάσης τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν παρέχουσιν ἡ νεότης καὶ ὁ ἔρως.

Συνεφιλιώθην μετὰ τοῦ Σβαμπρίνη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀναρρώσεώς μου. Ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς μεμφόμενός με διὰ τὴν μονομαχίαν μοὶ εἶπε: «Τὸ βλέπεις πολὺ καλά, Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἔπρεπε κατὰ τὸ αὐστηρὸν δίκαιον νὰ σὲ φυλακίσω· ἀλλ' ἀρκετὰ ἐτιμωρήθης. Ὁ Ἀλέξεϊ Ἴβανιτς ὅμως ἐφυλακίσθη τῇ διαταγῇ μου καὶ μένει τώρα μὲ καλὴν φρουρὰν ἐντὸς τοῦ σιτοβολῶνος καὶ τὸ ξίφος αὐτοῦ τὸ ἔχει κλειδώσῃ ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα. Θὰ ἔχῃ καιρὸν νὰ σκεφθῇ ἀνέτως καὶ νὰ μεταμεληθῇ».

Ὧν ἀρκετὰ εὐτυχὴς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μνησικακῶ πλέον κατὰ τοῦ Σβαμπρίνη. Ὅθεν ἐμεσίτευσα ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀγαθὸς φρούραρχος τῇ ἀδείᾳ τῆς συζύγου του συνήνεσε νὰ τὸν ἀπολύσῃ τῆς φυλακῆς. Ὁ Σβαμπρίνης ἦλθε νὰ μὲ ἴδῃ καὶ ἐφάνη μετανοῶν ἐκ βάθους ψυχῆς διὰ τὰ συμβάντα, ὡμολόγησεν ὅτι ὅλον τὸ σφάλμα ἦτο ἰδικόν του καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ λησμονήσω τὸ παρελθόν, ὧν δ' ἐκ φύσεως ἥκιστα μνησίκακος τῷ συνεχώρησα ἐξ ὅλης καρδίας τὴν ἔριν μας καὶ τὴν πληγήν μου. Ὑπελάμβαναν δ' ὅτι ἡ διαβολὴ αὐτοῦ ἦν ἀποτέλεσμα στιγμιαίας παραφορᾶς προερχομένης ἐκ προσβληθείσης φιλαυτίας καὶ περιφρονηθέντος ἔρωτος, ὅθεν συνεχώρησα μεγαλοψύχως τὸν δυστυχῆ ἀντίζηλόν μου. Μετ' οὐ πολὺ ἐθεραπεύθην ἐντελῶς καὶ ἠδυνήθην νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ οἴκημά μου. Ἀνέμενον δὲ ἀνυπομόνως τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, μὴ τολμῶν νὰ ἐλπίζω, ἀλλὰ καὶ προσπαθῶν νὰ καταπνίγω ἐν ἐμοὶ θλιβερὰ προαισθήματα. Δὲν εἶχον ἔλθῃ ἀκόμη εἰς ἐξηγήσεις μετὰ τῆς Βασιλίσσης Ἰεγορόβνας καὶ τοῦ συζύγου της. Ἀλλ' ἤμην βέβαιος, ὅτι ἡ αἴτησίς μου δὲν θὰ ἐξέπληττε παντάπασιν αὐτούς, διότι καὶ ἐγὼ καὶ ἡ Μαρία δὲν ἐκρύπτομεν τὰ ἡμέτερα αἰσθήματα ἐνώπιόν των καὶ ἤμεθα ἐκ τῶν προτέρων πεπεισμένοι περὶ τῆς συναινέσεως αὐτῶν.

Τέλος ἡμέραν τινὰ ὁ Σαβέλιιτς εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα ἐπιστολήν. Τὴν ἔλαβον τρέμων. Ἡ ἐπιγραφὴ ἦν τοῦ πατρός μου. Ἰδὼν τοῦτο, κατενόησα ὅτι τὰ πράγματα ἦσαν σοβαρά, διότι συνήθως μοὶ ἔγραφεν ἡ μήτηρ μου καὶ οὗτος ἠρκεῖτο νὰ προσθέτῃ ἰδιοχείρως ἐν τέλει ὀλίγας γραμμάς· ἐπὶ πολλὴν ὥραν δὲν ἐτόλμων νὰ ποσφραγίσω τὸν φάκελλον, ἀλλ' ἀνεγίνωσκον ἐπανειλημμένως τὴν ἐπιγραφήν «Πρὸς τὸν υἱόν μου Πιότρ Ἀνδρέιτς Γρινὲφ, κυβερνεῖον Ὀρεμβούργου φρούριον Βελογόρσκ».

Προσεπάθουν νὰ διαγνώσω ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς γραφῆς τοῦ πατρός μου ἐν ὁποίᾳ πνευματικῇ διαθέσει διετέλει ὅτε ἔγραφε τὴν ἐπιστολήν. Ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισα νὰ τὴν ἀποσφραγίσω, καὶ ἐκ τῶν πρώτων γραμμῶν κατεῖδον ὅτι ὅλαι αἱ ἐλπίδες μου ἐματαιώθησαν. Ἡ ἐπιστολὴ εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Υἱέ μου, Πιότρ! ἐλάβομεν τὴν 15 τοῦ παρόντος μηνὸς τὸ γράμμα σου διὰ τοῦ ὁποίου μᾶς ἐζήτεις τὴν πατρικὴν εὐχὴν καὶ τὴν συναίνεσίν μας εἰς τὸν γάμον σου μετὰ τῆς Μαρίας Ἰβανόβνας κόρης Μιρονώφ[1]. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ σοὶ δώσω τὴν εὐχήν μου ἢ τὴν συναίνεσίν μου, ἀλλ' ἀκόμη ἔχω σκοπὸν νὰ ἔλθω ἕως αὐτοῦ καὶ νὰ σὲ τιμωρήσω ὅπως σοῦ πρέπει διὰ τὴν ἀνόητον διαγωγήν σου, ἡ ὁποία εἶναι διαγωγὴ μικροῦ παιδίου μὲ ὅλον τὸν βαθμὸν ἀξιωματικοῦ ὁποῦ ἔχεις, διότι ἀπεδείχθης ἀνάξιος νὰ φέρῃς τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον σοῦ ἐνεπιστεύθησαν διὰ νὰ φρουρῇς τὴν πατρίδα καὶ ὄχι διὰ νὰ μονομαχῇς μὲ ἄλλους τρελλοὺς ὁμοίους σου. Θὰ γράψω ἀμέσως πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Κάρλοβιτς, ἵνα τὸν παρακαλέσω νὰ σὲ μεταθέσῃ ἀπὸ τὸ φρούριον Βελογόρσκ εἰς κάνὲν ἄλλο μᾶλλον εὐάερον μέρος διὰ νὰ σοῦ περάσῃ ἡ τρέλλα. Μαθοῦσα ἡ μήτηρ σου τὴν μονομαχίαν σου καὶ τὸν τραυματισμόν σου ἔπεσεν ἀσθενὴς ἀπὸ τὴν λύπην της καὶ ἀκόμη εὑρίσκεται εἰς τὸ κρεβάτι. Τί θὰ γείνῃ; Παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σὲ διορθώσῃ ἂν καὶ δὲν τολμῶ νὰ ἐλπίζω εἰς τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

»ὁ πατήρ σου Α. Γ.»

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης διήγειρεν ἐν ἐμοὶ διάφορα συναισθήματα. Αἱ σκληραὶ φράσεις, ὧν ὁ πατήρ μου ἀφειδῶ ἐποιήσατο χρῆσιν, βαθέως μὲ ἐπίκραναν· ἡ περιφρόνησις ἣν ἐδείκνυε πρὸς τὴν Μαρίαν Ἰβανόβναν μοὶ ἐφαίνετο καὶ ἄδικος καὶ ἀπρεπής ἐναντίον τῆς. Τέλος μὲ ἐτρόμαζεν ἡ ἰδέα ὅτι θὰ σταλῶ μακρὰν τοῦ φρουρίου. Ἰδίως δὲ ἐθλιβόμην διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς μητρός μου. Σφοδρὰν ἠσθανόμην ἀγανάκτησιν καὶ κατὰ τοῦ Σαβέλιιτς, μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι αὐτὸς ἐγνώρισε τὴν μονομαχίαν εἰς τοὺς γονεῖς μου. Ἀφ' οὗ ἐπί τινα ὥραν διεσταύρωσα βήματίζων κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐν τῷ στενῷ δωματίῳ μου, ἔστην ἀποτόμως πρὸ αὐτοῦ καὶ τῷ εἶπον μὲ θυμόν· «Φαίνεται πῶς δὲν σὲ ἤρεσκε ὅτι ἐνεκά σου ἐπληγώθην καὶ σχεδὸν ἔφθασα εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, θέλεις ἀκόμη νὰ φονεύσῃς καὶ τὴν μητέρα μου!» Ὁ Σαβέλιιτς ἔστη ἀκίνητος, ὡς νὰ τὸν ἔπληξε κεραυνός. «Γύσπλαγχνίσου με, αὐθέντα, ἀνέκραξε σχεδὸν ὀλολύζων, τί καταδέχεσαι νὰ μοῦ εἴπῃς; ἐγὼ εἶμαι ἡ αἰτία ποῦ ἐπληγώθης; Ἀλλ' ὁ Θεὸς εἰξεύρει ποῦ ἔτρεχα νὰ βάλω τὸ στῆθός μου ἔμπροσθέν σου διὰ νὰ μὲ κτυπήσῃ ἐμὲ τὸ ξίφος τοῦ Ἀλέξεϊ Ἴβανιτς. Ἀλλὰ τὰ κατηραμένα γηρατεῖα μὲ ἐμπόδισαν. Τί ἔκαμα λοιπὸν τῆς μητέρας σας;

— Τί ἔκαμες; ἀπεκρίθην. Ποῖος σὲ ἔβαλε νὰ γράψῃς καταμήνυσιν ἐναντίον μου; Μήπως σὲ ἔβαλαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου διὰ νὰ μὲ κατασκοπεύῃς;

— Ἐγὼ νὰ γράψω καταμήνυσιν; ἀπεκρίθη ἔνδακρυς· ὦ Κύριε, βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν! Νά, καταδέξου νὰ διαβάσῃς τί μοῦ γράφει ὁ αὐθέντης καὶ θὰ ἴδῃς ἂν σὲ κατεμήνυσα». Ταυτοχρόνως ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ θυλακίου του ἐπιστολήν, ἣν μοὶ παρουσίασε, καὶ ἀνέγνων τὰ ἑπόμενα·

«Ἐντροπή σου, παληόσκυλο, ποῦ δὲν μοῦ ἔγραψες τίποτε περὶ τοῦ υἱοῦ μου Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἐναντίον τῶν αὐστηρῶν διαταγῶν μου, καὶ ὅπου κατήντησε νὰ μανθάνω ἀπὸ ξένους τὰς τρέλλας του. Οὕτω λοιπὸν ἐκτελεῖς τὸ καθῆκόν σου καὶ τὴν θέλησιν τῶν κυρίων σου; Θὰ σὲ στείλω νὰ φυλάττῃς χοίρους, παληόσκυλε, διότι μοῦ ἔκρυψες τὴν ἀλήθειαν καὶ διότι παραβλέπεις καὶ ἀφίνεις τὸ παιδάριον ἐλεύθερον νὰ κάμνῃ ὅ τι θέλει. Ὅταν λάβῃς τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν σὲ διατάσσω νὰ μὲ πληροφορήσῃς ἀμέσως περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του, ἡ ὁποία καθὼς μανθάνω ἐκαλλιτέρευσε καὶ νὰ μοῦ ὁρίσῃς ἀκριβῶς τὸ μέρος ὅπου ἐκτυπήθη καὶ ἂν ἐθεραπεύθη ἐντελῶς».

Προφανῶς ὁ Σαβέλιιτς οὐδόλως ἔπταισε καὶ ἐγὼ τὸν προσέβαλα διὰ τῶν ὑπονοιῶν καὶ τῶν μομφῶν, τὰς ὁποίας τοῦ ἔκαμα. Τὸν ἐζήτησα συγγνώμην, ἀλλ' ὁ γέρων ἦτο ἀπαρηγόρητος. «Νά, ποῦ κατήντησα, ἔλεγε, αὐτὴ εἶνε ἡ χάρις ὅπου ἀξιώθηκα ν' ἀπολαύσω ἀπὸ τοὺς αὐθέντας μου διὰ τὰς μακράς μου ὑπηρεσίας! εἶμαι παληόσκυλο, εἶμαι χοιροβοσκός, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ εἶμαι καὶ ἡ αἰτία τῆς πληγῆς σου! Ὄχι, πατέρα μου Πιότρ Ἀνδρέιτς δὲν εἶμαι ἐγὼ ἡ αἰτία, πταίει ἐκεῖνος ὁ καταραμένος μουσιέ, αὐτὸς σὲ ἔμαθε νὰ ἀναδεύῃς αὐτὰ τὰ σουβλιὰ καὶ νὰ κτυπᾷς τὸ πόδι σὰν νὰ μποροῦσε κάνεις μὲ τὰ σουβλιὰ καὶ τὰ κτυπήματα τῶν ποδῶν νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ ἕνα κακὸν ἄνθρωπον! Ἤτον βλέπεις, χρεία νὰ ἐξοδευθοῦν τόσα χρήματα διὰ νὰ πληρώνεται αὐτὸς ὁ μουσιέ!»

Ἀλλὰ τίς ἔλαβε τὸν κόπον νὰ καταγγείλῃ τὴν διαγωγήν μου εἰς τὸν πατέρα μους ὁ στρατηγός; δὲν ἐφαίνετο ὅτι ἐσκοτίζετο πολὺ περὶ ἐμοῦ, καὶ ἔπειτα ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ τῷ ἀναφέρῃ τὴν μονομαχίαν μου· δὲν εἶξευρον τί νὰ ὑποθέσω. Πολλὰς ὑποψίας μοὶ ἐνέπνεεν ὁ Σβαμπρίνης, διότι μόνος αὐτὸς θὰ ὠφελεῖτο ἐκ τῆς τοιαύτης καταγγελίας ἧς ἕνεκα ἦτο δυνατὸν νὰπομακρυνθῶ τοῦ φρουρίου καὶ νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ φρουράρχου. Ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω καὶ νὰ διηγηθῶ ὅλα εἰς τὴν Μαρίαν Ἰβανόβναν. Ἦλθε δ' αὕτη εἰς προϋπάντησίν μου εἰς τὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας.

«Τί; σᾶς συνέβη; μοὶ εἶπε· πόσον ὠχρὸς εἶσθε!

—Τετέλεσται» τῇ ἀπεκρίθην ἐγχειρίσας αὐτῇ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πατρός μου.

Ἦλθε καὶ αὐτὴς ἡ σειρὰ νὰ ὠχριάσῃ. Ἀναγνοῦσα μοὶ ἀπέδωκε τὴν ἐπιστολὴν καὶ μοὶ εἶπε μὲ τρέμουσαν φωνὴν «Δὲν ἦτο τῆς τύχης μου· οἱ γονεῖς σου δὲν μὲ θέλουσιν εἰς τὴν οἰκογένειάν των· γενηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἰξεύρει καλλίτερα τί πρέπει εἰς τὸν καθένα· δὲν εἶναι νὰ γείνῃ ἀλλέως... Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἔστε εὐτυχεῖς σεῖς τοὐλάχιστον.

— Αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ, ἀνέκραξα, ἁρπάσας τὴν χεῖρά της. Μὲ ἀγαπᾷς, εἶμαι ἕτοιμος εἰς ὅλα. Ὑπάγωμεν νὰ προσπέσωμεν εἰς τοὺς πόδας τῶν γονέων σου· εἶναι ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι, δὲν εἶναι οὔτε ὑπερήφανοι, οὔτε σκληροί· θὰ μᾶς δώσωσιν αὐτοὶ τὴν εὐχήν των καὶ θὰ νυμφευθῶμεν· καὶ ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸν εἶμαι βέβαιος πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ μαλάξωμεν τὸν πατέρα μου. Ἡ μήτηρ μου θὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ θὰ τὸν πείσῃ νὰ μὲ συγχωρήσῃ.

— Ὄχι, Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἀπεκρίθη ἡ Μαρία, δὲν θὰ σὲ ὑπανδρευθῶ χωρὶς τὴν εὐχὴν τῶν γονέων σου. Ἂν δὲν ἔχῃς τὴν εὐχήν των, δὲν θὰ προκόψῃς. Ἂς ὑποταχθῶμεν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἂν εὕρῃς ἄλλην νύμφην, ἂν τὴν ἀγαπήσῃς, ὁ Θεὸς ἂς εἶναι μαζύ σου! Πιότρ Ἀνδρέιτς, ἐγὼ θὰ προσεύχωμαι καὶ ὑπὲρ τῶν δύο σας».

[1]. Περιφρονητικὸς τρόπος ἐκφράσεως τοῦ πατρωνυμικοῦ ὀνόματος.

Τὴν ἐπῆρεν εἰς τὸ τέλος τὸ παράπονον καὶ ἔφυγεν. Εἶχον σκοπὸν νὰ τὴν ἀκολουθήσω εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἀλλ' ἔβλεπον ὅτι δὲν ἤμην εἰς κατάστασιν νὰ συγκρατήσω ἐμαυτὸν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου. Ἐκαθήμην βεβυθισμένος εἰς στυγνὴν μελαγχολίαν, ὅτε ὁ Σαβέλιτς ἐλθὼν αἴφνης μὲ ἀπέσπασε τῶν συλλογισμῶν μου. «Νά, αὐθέντα, εἶπε, παρουσιάσας μοι χάρτην κατάγραφον, τήραξε ἂν εἶμαι κατάσκοπος τοῦ αὐθέντου μου καὶ ἂν θέλω νὰ βάλω σκάνδαλα ἀναμέσον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ παιδιοῦ του». Ἔλαβον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὸν χάρτην, ὅστις περιεῖχε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Σαβέλιτς εἰς τὴν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει. Εἶχε δὲ αὐτολεξεὶ ὡς ἀκολούθως·

«Αὐθέντα Ἀνδρέα Πέτροβιτς, γαληνότατε πατέρα μου, ἔλαβα τὴν γαληνοτάτην ἐπιστολήν σας εἰς τὴν ὁποίαν καταδέχεσαι νὰ παραπονῆσαι ἐναντίον μου, τοῦ δούλου σας, καὶ νὰ μὲ ὀνειδίζῃς, διότι δὲν ἐκτελῶ τὰς διαταγὰς τῶν αὐθεντῶν μου. Καὶ ἐγὼ ὁ ὁποῖος δὲν εἶμαι παλιόσκυλο ἀλλὰ πιστός σας δοῦλος, ὑπακούω εἰς τὰς διαταγὰς τῶν αὐθεντῶν μου, καὶ πάντοτε σᾶς ὑπηρέτησα μὲ ζῆλον ἕως ὅτου *ἤπρισαν τὶ τρίχες μου*. Δὲν σᾶς ἔγραψα τίποτε διὰ τὴν πληγὴν τοῦ Πιότρ Ἀνδρέιτς, γιατί δὲν ἤθελα νὰ σᾶς τρομάξω χωρὶς λόγον· καὶ ἰδοὺ ποῦ μανθάνομεν πῶς ἡ κυρά μας, ἡ μητέρα μας, ἡ Ἀβδοτία Βασιλιέβνα ἀσθένησε ἀπὸ τὸν φόβον της· καὶ θὰ ὑπάγω νὰ προσευχηθῶ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν της. Καὶ ὁ Πιότρ Ἀνδρέιτς εἶναι κτυπημένος εἰς τὸ στῆθος, κάτω ἀπὸ τὸν δεξιὸν ὦμον, ἀναμέσα εἰς τὰ πλευρὰ καὶ ἡ πληγὴ εἶναι βαθειὰ ὡς ἕνα *βερσάκι* καὶ μισό[1]· καὶ τὸν ἐφέραμε ἀπὸ τὸ ποτάμι καὶ τὸν ἐβάλαμε εἰς τὸ σπίτι τοῦ φρουράρχου· καὶ ὁ κουρεὺς ὁποῦ εἶναι ἐδῶ ὁ Στέπαν Περαμένωφ τὸν κυττάζει· καὶ τώρα ὁ Πιότρ Ἀνδρέιτς χάρις τῷ Θεῷ εἶναι καλὰ καὶ ὅλο καλὰ ἔχει νὰ λέγῃ κανεὶς δι' αὐτόν· οἱ ἀρχηγοί του, καθὼς λέγουν, εἶναι εὐχαριστημένος ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα τὸν ἔχει ὡσὰν παιδί της, καὶ ἂν τοῦ συνέβη ἕνα τοιοῦτον περιστατικὸν δὲν πρέπει νὰ τὸν μαλλώνῃς· καὶ τὸ ἄλογο ποῦ ἔχει τέσσερα πόδια καὶ αὐτὸ σκοντάφτει. Καὶ καταδέχεσθε νὰ μοῦ γράφετε πῶς θὰ μὲ στέλλετε νὰ φυλάττω χοίρους· ὅ τι εἶναι τὸ θέλημα τοῦ αὐθέντου ἂς γείνῃ. Καὶ τώρα σᾶς προσκυνῶ ταπεινῶς.

»*Ὁ πιστός σας δοῦλος*
»ΑΡΧΙΠ ΣΑΒΕΛΙΕΦ».

Ἀναγινώσκων τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ μειδιάσω πολλάκις. Ἠσθανόμην ὅτι δὲν ἤμην εἰς κατάστασιν νὰ γράψω πρὸς τὸν πατέρα μου, πρὸς καθησύχασιν δὲ τῆς μητρός μου μοὶ ἐφαίνετο ἐπαρκὴς ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Σαβέλιτς.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ θέσις μου μετεβλήθη· ἡ Μαρία Ἰβανόβνα σχεδὸν δὲν μοὶ ὡμίλει πλέον καὶ προσεπάθει μάλιστα νὰ μὲ ἀποφεύγῃ. Ὁ οἶκος τοῦ φρουράρχου μοὶ κατέστη ἀνυπόφορος, βαθμηδὸν δὲ συνείθιζον νὰ μένω μόνος ἐν τῷ οἰκήματί μου. Κατ' ἀρχὰς ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα εἶχε παράπονα, ἀλλὰ βλέπουσα τὴν ἐπιμονήν μου, μὲ ἀφῆκεν ἥσυχον. Τὸν δὲ Ἰβὰν Κούσμιτς ἔβλεπον μόνον ὅτε ἡ ὑπηρεσία τὸ ἀπῄτει. Σπανιώτατα δὲ συνηντώμην μετὰ τοῦ Σβαμπρίνη πρὸς ὃν ᾐσθανόμην ὁσημέραι μείζονα ἀντιπάθειαν, διότι μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔτρεφε κρύφιον μῖσος κατ' ἐμοῦ, ὅπερ ἐνίσχυε τὰς ὑποψίας μου. Ἡ ζωή μοὶ ἐγένετο ἐπαχθής. Κατελήφθην ὑπὸ στυγνῆς μελαγχολίας, ἣν ἔτι μᾶλλον ἐπηύξανεν ἡ ἀπομόνωσις καὶ ἡ ἀπραξία.

Ὁ ἔρως μου ὅμως ἀνεζωπυρεῖτο ἐν τῇ σιγῇ καὶ μὲ ἐβασάνιζε δεινότερον. Δὲν ἠσθανόμην πλέον διάθεσιν πρὸς ἀνάγνωσιν, οὔτε μὲ ἔθελγον τὰ γράμματα· εἶχον δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀπογνώσεως περιστῆ, ὥστε ἐφοβούμην μὴ παραφρονήσω ἢ μὴ τρελλαθῶ εἰς ἀκόλαστον βίον, ὅτε ἐπῆλθον συμβεβηκότα ἀπρόπτα, τὰ ὁποῖα ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ βίου μου, καὶ συνεταράξαν σφοδρῶς καὶ σωτηρίως τὴν ψυχήν μου.

ς'.

Πουγάτσεφ

Προτοῦ νἀφηγηθῶ τὰ παράδοξα συμβεβηκότα ὧν ὑπῆρξα μάρτυς, ἀνάγκη νὰ εἴπω ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς καταστάσεως ἐν ᾗ εὑρίσκετο τὸ κυβερνεῖον Ὀρεμβούργου περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1773. Ἡ ὀλβία αὕτη καὶ μεγάλη ἐπαρχία κατῳκεῖτο ὑπὸ πληθύος φυλῶν ἡμιαγρίων, αἵτινες πρὸ βραχέος χρόνου εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν κυριαρχίαν τῶν ῥώσσων τσάρων. Αἱ συνεχεῖς αὐτῶν ἀνταρσίαι, τὸ ἀνυπότακτον αὐτῶν εἰς τοὺς νόμους, ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τοὺς θεσμοὺς τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν, ἡ ἀφαθία καὶ ἡ ὠμότης αὐτῶν ἀπῄτουν διαρκῆ καὶ ἄγρυπνον ἐπίβλεψιν τῆς κυβερνήσεως ὅπως συγκρατῶνται ἐν ὑποταγῇ. Καὶ εἶχε μὲν ἡ κυβέρνησις κτίσῃ φρούρια ἐν ἐπικαίροις θέσεσι καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶχεν ἐγκαταστήσῃ ἐν αὐτοῖς διαρκῆ φρουρὰν ἐκ Κοζάκων, τῶν παλαιῶν κατόχων τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰαΐκ. Ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ Κοζάκοι εἰς οὓς ἦτο ἐμπεπιστευμένη ἡ διατήρησις τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, εἶχον καταστῆ ἀπό τινος χρόνου ὑπήκοοι ἐπίφοβοι καὶ ἐπικίνδυνοι τῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει. Τῷ 1772, μία τῶν πρωτίστων κωμοπόλεων αὐτῶν ἐστασίασε. Ἀφορμὴν δ' εἶχεν ἡ στάσις αὕτη τὴν αὐστηρότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν ὁ στρατηγὸς Τρόουβεμβεργ, ὅπως ἀνορθώσῃ τὴν χαλαρωθεῖσαν πειθαρχίαν ἐν τῷ στρατῷ. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη αὐστηρότης ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ ἐγένετο τοὐναντίον παραίτιος τοῦ βαρβάρου θανάτου τοῦ Τρόουβεμβεργ, καὶ τῆς ἀνακηρύξεως νέου ἀρχηγοῦ καὶ τέλος τῆς καταστολῆς τῆς στάσεως διὰ μυδροβόλων καὶ διὰ σκληρῶν ποινῶν.

Ταῦτα συνέβησαν μικρόν τι πρὸ τῆς μεταβάσεώς μου εἰς τὸ φρούριον Βελογόρσκ. Κατὰ τὸν χρόνον ὅμως τῆς διαμονῆς μου ἐν τῷ φρουρίῳ τὰ πάντα ἦσαν ἢ ἐφαίνοντο ἥσυχα. Ἀλλ' ἡ ἐξουσία μεθ' ὑπερβολικῆς εὐκολίας παρέσχε πίστιν εἰς τὴν προσποιημένην μετάνοιαν τῶν στασιαστῶν, οἵτινες ὑπέκρυπτον τὸ μῖσος αὐτῶν καὶ ἀνέμενον κατάλληλον εὐκαιρίαν ἵνα ἀρχίσωσιν ἐκ νέου τὸν ἀγῶνα.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὸ θέμα τῆς διηγήσεώς μου· ἐσπέραν τινὰ (περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1773) ἐκαθήμην μόνος ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, ἀκούων τὸν συριγμὸν τοῦ φθινοπωρινοῦ ἀνέμου καὶ θεώμενος τὰ γοργῶς πρὸ τῆς σελήνης διολισθαίνοντα νέφη. Προσελθὼν δέ τις μ' ἐκάλεσεν ἐκ μέρους τοῦ φρουράρχου εἰς *οὗ τὴν οἰκίαν μετέβην παραχρῆμα, εὗρον δ' ἐκεῖ* τὸν Σβαμπρίνην, τὸν Ἰβὰν Ἰγνάτιτς καὶ τὸν *οὐριαδνίκ* τῶν Κοζάκων. Οὔτε ἡ σύζυγος, οὔτε ἡ θυγάτηρ τοῦ φρουράρχου ἦσαν ἐν τῷ δωματίῳ. Ὁ φρούραρχος μὲ ἀντεχαιρέτισεν ἐν ἀλλοφροσύνῃ. Ἔκλεισε τὴν θύραν, εἶπεν εἰς ὅλους νὰ καθήσωσιν ἐκτὸς τοῦ *οὐριαδνίκ*, ὅστις ἵστατο ὄρθιος καὶ ἐξαγαγὼν τοῦ θυλακίου του ἐν ἔγγραφον εἶπεν:

«Κύριοι ἀξιωματικοί, σοβαρὰ εἴδησις! ἀκούσατε τί μοὶ γράφει ὁ στρατηγός».

Ἔβαλε τὰ ὀμματοϋάλιά του καὶ ἀνέγνωσε τὰ ἀκόλουθα:

«Πρὸς τὸν κύριον φρούραρχον τοῦ φρουρίου Βελογόρσκ, λοχαγὸν Μιρονὼφ (ἐμπιστευτικόν).

»Διὰ τῆς παρούσης μου σᾶς ἀναγγέλλω, ὅτι ὁ σχισματικὸς Κοζάκος τοῦ Δὸν Ἰεμελιανὸς Πουγάτσεφ, ἀφ' οὗ κατέστη ἔνοχος ἀσυγγνώστου ὕβρεως, σφετερισθεὶς τὸ ὄνομα τοῦ ἀοιδίμου αὐτοκράτορος Πέτρου τοῦ Γ', ἐστρατολόγησε συρφετὸν λῃστῶν, ἐνέβαλεν εἰς ταραχὰς τὰ χωρία τοῦ Ἰαΐκ, κατέλαβε δὲ καὶ κατηδάφισε μάλιστα πλεῖστα φρούρια, διαπράττων πανταχοῦ λῃστείας καὶ φόνους. Ἑπομένως ἅμα τῇ παραλαβῇ τῆς παρούσης δέον νὰ προνοήσητε, κύριε λοχαγέ, περὶ τῶν καταλλήλων μέτρων πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ εἰρημένου κακούργου καὶ σφετεριστοῦ, καὶ εἰ δυνατὸν πρὸς παντελῆ ἐξόντωσιν αὐτοῦ, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελε στρέψει τὰ ὅπλα του κατὰ τοῦ φρουρίου, τοῦ ὁποίου ἡ φύλαξις εἶναι ἀνατεθειμένη ὑμῖν».

«Νὰ προνοήσωμεν περὶ τῶν καταλλήλων μέτρων εἶπεν ὁ φρούραρχος, ἐκβαλὼν τὰ ὀμματοϋάλια καὶ διπλώσας τὸ ἔγγραφον. Ἀκοῦς ἐκεῖ! ἕνας λόγος εἶνε. Αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος φαίνεται δυνατὸς καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν περισσοτέρους ἀπὸ ἑκατὸν τριάκοντα ἄνδρας, ἂν λογαριάσωμεν καὶ τοὺς Κοζάκους, εἰς τοὺς ὁποίους δὰ πολλὴν ἐμπιστοσύνην δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν, καὶ ἂς μὴ σοῦ κακοφανῇ, Μάξιμιτς». Ὁ *οὐριαδνίκ* ἐμειδίασεν· «ὅμως ἂς κάμωμεν τὸ χρέος μας, κύριοι ἀξιωματικοί. Νὰ ἐκτελῆτε μὲ ἀκρίβειαν καὶ τάξιν τὴν ὑπηρεσίαν· νὰ τάξητε φρουρᾶς, νὰ διοργανώσητε νυκτερινὰς περιπολίας· ἐν περιπτώσει προσβολῆς νὰ κλείσητε τὰς πύλας καὶ νὰ κάμετε ἔξοδον τῶν στρατιωτῶν. Σύ, Μάξιμιτς, πρόσεχε τοὺς Κοζάκους. Πρέπει νὰ ἐπιθεωρήσωμεν τὰ κανόνια, νὰ τὰ καθαρίσωμεν καλὰ καὶ ἰδίως πρέπει νὰ φυλάξωμεν μυστικότητα. Κανεὶς μέσα εἰς τὸ φρούριον νὰ μὴ μάθῃ τίποτε πρὶν τῆς καταλλήλου ὥρας».

Ἀφ' οὗ ἔδωκε τὰς διαταγὰς ταύτας ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς μᾶς ἀπέλυσεν· ἐξήλθομεν μετὰ τοῦ Σβαμπρίνη καὶ συνεζητοῦμεν καθ' ὁδὸν περὶ τῶν γενομένων. «Τί φρονεῖς; πῶς θὰ τελειώσουν ὅλα αὐτά; τὸν ἠρώτησα.

— Κύριος οἶδε, ἀπεκρίθη, θὰ ἴδωμεν· πρὸς *τὸ παρὸν δὲν μοῦ φαίνονται σπουδαῖα τὰ πράγματα*. Ἂν ὅμως. . .»

Διέκοψε τότε τὸν λόγον καὶ ἐβυθίσθη εἰς συλλογισμούς, ἐν ἀλλοφροσύνῃ δ' ἐσύριζε τὸν σκοπὸν γαλλικοῦ τινος ᾄσματος.

Μεθ' ὅλας τὰς προφυλάξεις μας, ἡ ἀγγελία περὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Πουγάτσεφ διεδόθη ἐν τῷ φρουρίῳ. Καίπερ πολὺν τρέφων σεβασμὸν πρὸς τὴν σύζυγόν του, ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς δὲν ἦτο δυνατὸν δι' ὅλον τὸν κόσμον νἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὴν μυστικὸν ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ, ὡς μυστικὸν τῆς ὑπηρεσίας. Ἅμα λαθὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ στρατηγοῦ κατώρθωσεν ἐπιδεξίως νὰ ξεφορτωθῇ τὴν Βασίλισσαν Ἰεγορόβναν, εἰπὼν αὐτῇ ὅτι ὁ πάτερ Γαρασὶμ ἔλαβεν ἐξ Ὀρεμβούργου σπουδαιοτάτας εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἐτήρει πολὺ μυστικάς. Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβα κατελήφθη παραχρῆμα ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν παπαδιὰν καὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἰβὰν Κούσμιτς, παρέλαβε μαζί της τὴν Μάσσαν διὰ νὰ μὴ μείνῃ κατάμονος εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ στενοχωρηθῇ τὸ παιδί. Μείνας κύριος τοῦ πεδίου ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς ἔστειλεν ἀμέσως καὶ μᾶς προσεκάλεσεν, ἐφρόντισε δὲ νὰ κλείσῃ τὴν Παλάσκαν ἐν τῷ μαγειρείῳ διὰ νὰ μὴ ἠμπορέσῃ νἀκούσῃ κρυφᾷ τί θὰ ἐλέγετο.

Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα ἐπανῆλθεν οἴκαδε, μὴ δυνηθεῖσα νὰ μάθῃ τίποτε ἀπὸ τὴν σύζυγον τοῦ παπᾶ, ἐπανελθοῦσα δ' ἔμαθεν, ὅτι κατὰ τὴν ἀπουσίαν της συνεκροτήθη στρατιωτικὸν συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἰβὰν Κούσμιτς καὶ ὅτι τὴν Παλάσκαν τὴν εἶχον κλείσῃ ἐντὸς τοῦ μαγειρείου. Ἐννοήσασα ὅτι ὁ σύζυ-

1. Τρεῖς δακτύλους περίπου.

γός της τὴν ἐξηπάτησε τῷ ἀπηύθηνε παντοίας ἐρωτήσεις. Ἀλλ' ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς ἦν προητοιμασμένος εἰς τὴν τοιαύτην ἐπίθεσιν. Ὅθεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐθορυβήθη, ἀλλ' ἀπεκρίθη θαρραλέως εἰς τὴν φιλοπερίεργον γυναῖκά του·

«Εἰξεύρεις, μητερίτσα μου, πῶς αἱ γυναῖκες ἐδῶ τὴν ἀναπτοῦν τὴν φωτιὰ μὲ ἄχυρα καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ κανὲν δυστύχημα προσεκάλεσα τοὺς ἀξιωματικούς μου καὶ τοὺς ἔδωσα διαταγὴν νὰ προσέχωσι καὶ νὰ μὴ ἀφίνωσι τὰς γυναῖκας νὰ ἀνάπτουν τὴν φωτιὰ μὲ ἄχυρα, ἀλλὰ μὲ φρύγανα καὶ χαμόκλαδα.

— Καὶ τί χρεία εἶχες νὰ κλειδώσῃς τὴν Πελάσκα; τὸν ἠρώτησεν ἡ σύζυγός του· γιατί τὸ καϋμένο τὸ κορίτσι νὰ μένῃ κλεισμένο εἰς τὸ μαγειρειό, ὡς ποῦ νὰ γυρίσουμε;»

Ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς δὲν ὑπέθετε ὅτι θὰ τῷ ἐγίνετο τοιαύτη ἐρώτησις, ἀμηχανῶν δὲ ἐψέλλισεν ἀσυναρτήτους τινὰς λέξεις. Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα κατενόησεν ἀμέσως τὸν δόλον τοῦ συζύγου της· ἀλλὰ γινώσκουσα καλῶς ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μάθῃ τίποτε ἀπὸ αὐτὸν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, ἔπαυσε τὰς ἐρωτήσεις καὶ ὁμίλησε περὶ ἀγγουρίων *τουρσί* τὰ ὁποῖα ἡ Ἀκουλίνα Παμφιλόβνα εἶξευρε πολὺ ὡραῖα νὰ κατασκευάζῃ. Ὅλην τὴν νύκτα ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα δὲν ἠδυνήθη νὰ κλείσῃ τὰ ὄμματα, μὴ οὖσα ἱκανὴ νὰ μαντεύσῃ τί ἐβυσσοδόμει ὁ σύζυγός της. Τῇ ἐπαύριον ἐπιστρέφουσα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν εἶδε τὸν Ἰβὰν Ἰγνάτιτς ἀσχολούμενον νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ κανονίου τὰ ῥάκη, τοὺς χάλικας, τὰ ξυλάρια, τοὺς ἀστραγάλους καὶ τὰς παντοειδεῖς ἀκαθαρσίας δι' ὧν τὰ παιδάρια εἶχον παραγεμίσει αὐτό· «Τί νὰ σημαίνουν αὐταὶ αἱ πολεμικαὶ προετοιμασίαι; διενοήθη ἡ σύζυγος τοῦ φρουράρχου. Μήπως φοβοῦνται καμμίαν ἐπίθεσιν τῶν Κιργησίων; Ἀλλ' ἦτο ποτὲ δυνατὸν ὁ Ἰβὰν Κούσμιτζ νὰ μοῦ κρύψῃ ἕνα τέτοιο τιποτένιο πρᾶγμα;» Ἐκάλεσε δὲ τὸν Ἰβὰν Ἰγνάτιτς ἔχουσα σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μάθῃ παρ' αὐτοῦ τὸ μυστήριον, ὅπερ κατεβασάνιζε τὴν γυναικείαν περιεργίαν της.

Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα ἐν ἀρχῇ τῆς ὁμιλίας ἔκαμε λόγον περὶ τῶν οἰκιακῶν ἀντικειμένων, ὡς δικαστὴς ἀρχίζων τὴν ἀνάκρισιν δι' ἐρωτήσεων ἀλλοτρίων τῆς ὑποθέσεως, πρὸς ἐνθάρρυσιν τοῦ κατηγορουμένου καὶ χαλάρωσιν τῆς προσοχῆς αὐτοῦ· εἶτα μετὰ βραχυτάτην σιγὴν ἀνεστέναξεν ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ εἶπε σείουσα τὴν κεφαλήν:

«Ὦ! Θεέ μου καὶ Κύριε! τί τρομερὰ νέα! Τί θὰ γίνωμεν;

— Αἴ! μητερίτσα μου, ἀπεκρίθη ὁ Ἰβὰν Ἰγνάτιτς, ὁ Κύριος εἶναι πολυέλαιος, ἔχομεν ἀρκετοὺς στρατιώτας καὶ ἄφθονον πυρίτιδα· ἐκαθάρισα καὶ τὸ κανόνιον. Πιθανὸν νὰ ποκρούσωμεν αὐτὸν τὸν Πουγάτσεφ. Ἂν ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἐγκαταλίπῃ, ὁ λύκος δὲν θὰ φάγῃ κανένα ἐδῶ.

— Καὶ τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς ὁ Πουγάτσεφ;» ἠρώτησεν ἡ σύζυγος τοῦ φρουράρχου.

Ὁ Ἰβὰν Ἰγνάτιτς κατενόησεν ὅτι ὡμίλησεν ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἔδηξε τὴν γλῶσσάν του. Ἀλλ' ἦτο πολὺ ἀργὰ πλέον. Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα τὸν ἐβίασε νὰ τῇ διηγηθῇ τὰ πάντα, ἀφ' οὗ τῷ ἔδωσε τὸν λόγον της ὅτι δὲν θὰ εἴπῃ εἰς κανένα τίποτε ἐξ ὅσων ἤθελεν ἀκούσει. Καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν της, καὶ ὄντως δὲν εἶπε τίποτε εἰς κανένα, ἐξαιρουμένης μόνον τῆς παπαδιᾶς καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι ἡ ἀγελὰς τῆς καλῆς ἐκείνης γυναικὸς εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν τῇ στέππῃ καὶ ἦτο κίνδυνος νὰ τὴν ἁρπάσουν οἱ λῃσταί.

Μετ' οὐ πολὺ πάντες ὡμίλουν περὶ τοῦ Πουγάτσεφ. Αἱ διαδοθεῖσαι περὶ αὐτοῦ φῆμαι ἦσαν ποικίλαι· ὁ φρούραρχος ἀπέστειλε τὸν *οὐριαδνίκ* νὰ πληροφορηθῇ περὶ πάντων ἐν τοῖς χωρίοις καὶ τοῖς μικροῖς φρουρίοις τῶν πέριξ. Μετὰ διήμερον δ' ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν ὁ *οὐριαδνίκ* καὶ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι εἶδεν ἐν τῇ στέππῃ εἰς ἀπόστασιν ἑξήκοντα βερστίων ἀπὸ τοῦ φρουρίου πολλὰ πυρὰ καὶ ὅτι ἤκουσε νὰ λέγωσιν οἱ Βασκὶρ ὅτι μεγίστη δύναμις στρατοῦ ἐχώρει πρὸς τὰ πρόσω. Δὲν ἐδυνήθη δὲ νὰ λάβῃ ἀκριβεστέρας πληροφορίας, διότι ἐφοβήθη νὰ προχωρήσῃ περισσότερον, ἵνα μὴ ἐμπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἀνταρτῶν. Μετ' οὐ πολὺ παρετηρήθη ὅτι οἱ Κοζάκοι τῆς φρουρᾶς εὑρίσκοντο εἰς διηνεκῆ κίνησιν· ἐν ἁπάσαις ταῖς ὁδοῖς συνήρχοντο κατὰ μικροὺς ὁμίλους συνομιλοῦντες πρὸς ἀλλήλους ταπεινῇ τῇ φωνῇ καὶ διαλυόμενοι ἅμα ἔβλεπον κανένα δραγόνον ἢ ἄλλον τινὰ Ῥῶσσον στρατιώτην. Κατεσκόπευσαν τὰ κινήματά των· ὁ Ἰουλαΐ, βαπτισμένος καλμοῦκος, ἐποιήσατο τῷ φρουράρχῳ σπουδαιοτάτην ἀποκάλυψιν. Κατ' αὐτὸν αἱ ἀνακοινώσεις τοῦ *οὐριαδνίκ* ἦσαν ψευδεῖς· ἅμα ἐπανελθὼν ὁ ἄπιστος Κοζάκος εἶπε τοῖς συντρόφοις αὐτοῦ ὅτι προὐχώρησε μέχρι τοῦ στρατοπέδου τῶν ἀνταρτῶν, ὅτι ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ των, καὶ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς ἐκεῖνος τῷ προέτεινε πρὸς ἀσπασμὸν τὴν χεῖρα καὶ συνδιελέχθη ἐπὶ μακρὸν μετ' αὐτοῦ. Ὁ φρούραρχος διέταξε παραχρῆμα τὴν φυλάκισιν τοῦ *οὐριαδνίκ* καὶ διώρισεν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ τὸν Ἰουλαΐ.

Μαθόντες τοῦτο οἱ Κοζάκοι δὲν ἀπέκρυψαν τὴν ἀγανάκτησίν των, ἀλλ' ἐγόγγυζον ἀπροκαλύπτως· καὶ ὁ Ἰβὰν Ἰγνάτιτς, ὁ ἐκτελέσας τὴν διαταγὴν τοῦ φρουράρχου, τοὺς ἤκουσεν ἰδίοις ὠσί, λέγοντας ἀρκούντως εὐκρινῶς:

«Καρτέρει καὶ θὰ ἰδῇς, γέρο τυφλοπόντικα!»

Ὁ φρούραρχος ἐσκάπει νὰ ἀνακρίνῃ τὸν συλληφθέντα αὐθημερόν, ἀλλ' ὁ *οὐριαδνίκ* κατώρθωσε

νὰ δραπετεύσῃ τῇ συνδρομῇ ἀναμφιβόλως τῶν συνενόχων αὐτοῦ.

Δεύτερον δὲ συμβεβηκὸς ἐπηύξησε τὴν ἀνησυχίαν τοῦ λοχαγοῦ. Συνελήφθη εἰς Βασκίρ, κομίζων στασιαστικὰς ἐπιστολάς. Ἕνεκα τούτου, ὁ φρούραρχος ἀπεφάσισε νὰ συγκαλέσῃ καὶ αὖθις τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ πρὸς τοῦτο ἐπειράθη νὰ πομακρύνῃ καὶ πάλιν τὴν σύζυγον αὐτοῦ ὑπὸ ἄλλο πρόσχημα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς ἦτο εὐθύτατος καὶ εἰλικρινέστατος ἀνὴρ μόνον κατάλληλον μέσον εὗρεν ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου εἶχε κάμει χρῆσιν καὶ ἄλλοτε.

«Τὰ ἔμαθες, Βασίλισσα Ἰεγορόβνα, τῇ εἶπε ξηροβήχων, ὁ πάτερ Γεράσιμος ἔλαβε καθὼς λέγουν ἀπὸ τὴν πόλιν. . .

— Σιώπα, σιώπα, εἶπε διακόψασα αὐτὸν ἡ σύζυγός του, θέλεις πάλιν νὰ συγκαλέσῃς πολεμικὸν συμβούλιον καὶ νὰ ὁμιλήσητε ἐν ἀπουσίᾳ μου διὰ τὸν Ἰεμιλιανὸν Πουγάτσεφ· ἀλλὰ δὲν θὰ μὲ γελάσῃς αὐτὴν τὴν φορά».

Ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς τὴν ἠτένισεν ἔκθαμβος.

«Αἴ λοιπόν! μητερίτσα μου, εἶπε, ἀφ' οὗ τὰ εἰξεύρεις ὅλα, μεῖνε· τί νὰ κάμωμεν; θὰ ὁμιλήσωμεν ἐνώπιόν σου.

— Καλά, καλά, πατεράκη μου, ἀπεκρίθη, ἐμένα δὲν ἠμπορεῖς νὰ μὲ πουλήσῃς. Στεῖλε καὶ φώναξε τοὺς ἀξιωματικούς».

Συνήλθομεν λοιπὸν πάλιν, ὁ δὲ Ἰβὰν Κούσμιτς ἀνέγνωσεν ἡμῖν, ἐνώπιον τῆς συζύγου αὐτοῦ, τὴν προκήρυξιν τοῦ Πουγάτσεφ, συντεταγμένην ἴσως ὑπό τινος ἡμιμαθοῦς Κοζάκου. Ὁ ἀλιτήριος ἀνήγγελλεν ἡμῖν, ὅτι προετίθετο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀμέσως κατὰ τοῦ ἡμετέρου φρουρίου, προσεκάλει δὲ τοὺς Κοζάκους καὶ τοὺς στρατιώτας νὰ συνταχθῶσιν αὐτῷ καὶ προέτρεπε τοὺς ἀρχηγοὺς νὰ μὴ ἐναντιωθῶσιν αὐτῷ, τοὺς ἠπείλει δ' ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει διὰ σκληροτάτων βασάνων. Ἡ προκήρυξις ἦν γεγραμμένη εἰς ὕφος χυδαιότατον μέν, ἀλλὰ σθενάρόν, καὶ θὰ παρήγαγε πιθανῶς πολλὴν αἴσθησιν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἁπλοϊκῶν ἀνθρώπων.

«Ὦ, τὸν ἄθλιον! ἀνέκραξεν ἡ σύζυγος τοῦ φρουράρχου, εἶδες ἐκεῖ τί τολμᾷ νὰ μᾶς προτείνῃ! νὰ ἔβγωμεν εἰς προϋπάντησίν του νὰ καταθέσωμεν εἰς τοὺς πόδας του τὰς σημαίας μας! Ἀ, τοῦ σκύλου ὁ γυιός! δὲν εἰξεύρει πῶς ἔχουμε σαράντα χρόνων ὑπηρεσίαν καὶ πῶς δόξα τῷ Θεῷ εἶδαν πολλὰ τέτοια τὰ μάτια μας! Εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρέθησαν φρούραρχοι τόσον ἄνανδροι ὥστε νὰ ὑπακούωσιν εἰς αὐτὸν τὸν ἀχρεῖον!

— Βέβαια, εἶναι ἀπίθανον ὅτι εὑρέθησαν τοιοῦτοι, ἀπεκρίθη ὁ φρούραρχος, ὅμως λέγουσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ κακοῦργος ἐκυρίευσε πολλὰ φρούρια.

— Φαίνεται, ὅτι πράγματι εἶναι ἰσχυρός, παρετήρησεν ὁ Σβαμπρίνης.

— Θὰ μάθωμεν τώρα ἀμέσως τὰς πραγματικὰς δυνάμεις του, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ φρούραρχος. Βασίλισσα Ἰεγορόβνα δός μοι τὸ κλειδὶ τοῦ κελλαριοῦ! Ἰβὰν Ἰγνάτιτς, φέρε ἐδῶ τὸν Βασκὶρ καὶ εἰπὲ εἰς τὸν Ἰουλαΐ νὰ φέρῃ βέργας.

— Περίμενε λίγακι, Ἰβὰν Κούσμιτς, εἶπεν ἡ φρουραρχίνα, ἐγερθεῖσα τοῦ καθίσματος, ἄφισε πρῶτα νὰ βγάλω τὴν Μάσσα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, διότι ἀλλέως θὰ κούσῃ τὰς φωνὰς καὶ θὰ φοβηθῇ. Καὶ ἐγὼ νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν μαύρη ἀλήθεια, δὲν εἶμαι τόσῳ περίεργη νὰ βλέπω τέτοιαις ἀνακρίσεις. Χαίρετε! . . .»

Ἡ βάσανος ἦτο τοσοῦτον ἐρριζωμένη εἰς τὰ δικαστικὰ ἤθη τῆς τότε ἐποχῆς, ὥστε τὸ καταργήσαν αὐτὴν οὐκάζιον Αἰκατερίνης τῆς Β' ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ ἀνεφάρμοστον. Ἐπεκράτει τότε ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ ὁμολογία τοῦ κατηγορουμένου ἦτο ἀπαραίτητος πρὸς καταδίκην, ἰδέα οὐ μόνον παράλογος, ἀλλὰ καὶ πολλὴν τὴν ἀνακολουθίαν ἐμφαίνουσα, διότι ἄφοῦ ἡ ἄρνησις τοῦ κατηγορουμένου δὲν χρησιμεύει πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ, ἤκιστα ἔπρεπε νὰ χρησιμεύῃ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐνοχῆς καὶ ἡ ὁμολογία, ἣν ἐξαναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν βασάνων ἔκαμεν. Ὅμως καὶ σήμερον ἀκόμη συνέβη νὰ κούσω πολλοὺς γέροντας δικαστὰς λυπουμένους διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ βαρβάρου ἐκείνου ἔθους. Ἀλλ' ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς βασάνου, οὔτε οἱ δικασταί, οὔτε αὐταὶ οἱ κατηγορούμενοι. Τούτου ἕνεκα ἡ διαταγὴ τοῦ φρουράρχου οὐδένα ἡμῶν ἐξέπλητξεν ἢ συνετάραξεν. Ὁ Ἰβὰν Ἰγνάτιτς ὑπῆγε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Βασκὶρ, κρατουμένου ἐν τῷ κελλαρίῳ τοῦ φρουράρχου, καὶ μετὰ μικρὸν ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν ἀντιθάλαμον, ὁ δὲ φρούραρχος διέταξε νὰ προσαγάγωσιν αὐτὸν παραχρῆμα ἐνώπιόν του.

Ὁ Βασκὶρ ὑπερέβη μετὰ κόπου τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, διότι οἱ πόδες του ἦσαν διὰ ζυλίνων πεδῶν συνεσφιγμένοι. Ἀπεκαλύφθη ἐκβαλὼν τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ σκοῦφον καὶ ἔστη παρὰ τὴν θύραν. Τὸν παρετήρησα καὶ ἐφριαίασα ἀκουσίως· οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον· ἐφαίνετο τοὐλάχιστον ἑβδομηκοντούτης καὶ οὔτε ῥῖνα εἶχεν οὔτε ὦτα. Ἡ κεφαλή του ἦτο ἐν χρῷ κεκαρμένη, ἀντὶ γενειάδος εἶχεν ἀραιάς τινας τρίχας. Ἦτο δὲ κοντός, ἰσχνὸς καὶ κωφός· ἀλλ' οἱ ταραιρικοὶ ὀφθαλμοί του διετήρουν ἀκόμη τὴν λάμψιν των.

«Αἴ, αἴ! εἶπεν ὁ φρούραρχος, ἀναγνωρίσας ἐκ τῶν φοβερῶν ἀκρωτηριασμῶν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἦτο ἐκ τῶν ἀνταρτῶν τῶν τιμωρηθέντων τῷ 1741, εἶσαι γερολύκος, καθὼς βλέπω, ἔχεις πιασθῆ καὶ ἄλλοτε εἰς τὰς παγίδας μας. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ πρώτη φορὰ τοῦ ἐπαναστατεῖς, ἀφ' οὗ τὸ κεφάλι σου εἶναι ἔτσι

καλὰ συγυρισμένο. Πλησίασε καὶ εἰπέ μας ποῖος σὲ ἔστειλεν ;»

Ὁ γέρων Βασκὶρ ἐσιώπα καὶ ἐκύτταζεν ἠλιθίως τὸν φρούραρχον.

«Αἴ! διατί σιωπᾷς ; ἐξηκολούθησεν ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς, μήπως δὲν καταλαμβάνεις ρωσσικά; Ἰουλάϊ, ἐρώτησέ τον εἰς τὴν γλῶσσάν σας, ποῖος τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ φρούριόν μας;»

Ὁ Ἰουλάϊ ἐπανέλαβεν εἰς γλῶσσαν ταταρικὴν τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰβὰν Κούσμιτς, ἀλλ' ὁ Βασκὶρ τὸν ἐκύτταζεν ἐπίσης ἠλιθίως, καὶ οὐδὲ λέξιν ἐξεστόμισε. «Γιασκί [1] ἀνέκραξεν ὁ φρούραρχος, θὰ σὲ κάμω ἐγὼ νὰ ὁμιλήσῃς. Ἔλα, ἐκδύσατέ τον. Ἐμπρὸς Ἰουλάϊ, συγύρισέ τον καθὼς πρέπει».

Δύο ἀπόμαχοι ἐξέδυον τὸν Βασκίρ, ζωηρὰ δὲ ἀνησυχία ἀπετυποῦτο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου. Ἔρριπτεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰ βλέμματα, ὡς μικρὸν ζῷον ἐμπεσὸν εἰς χεῖρας παιδίων. Ἀλλ' ὅτε εἰς ἀπόμαχος ἔλαβε τὰς χεῖράς του, τὰς ἔφερε περὶ τὸν τράχηλόν του καὶ σκύψας ἐσήκωσε τὸν γέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, καὶ ὅτε ὁ Ἰουλάϊ ἔλαβε τὰς ῥάβδους, τότε ὁ Βασκὶρ ἐξέπεμψε γογγυσμὸν ἀσθενῆ μὲν ἀλλὰ παρατεταμένον, καὶ ὑψώσας τὴν κεφαλὴν ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἀντὶ γλώσσης, ἐφαίνετο κινουμένη μόνον ἡ ῥίζα αὐτῆς.

Πάντες κατελήφθημεν ὑπὸ φρίκης. «Καλὰ εἶπεν ὁ φρούραρχος, καθὼς βλέπω δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν τίποτε ἀπ' αὐτόν. Ἰουλάϊ πήγαινε πάλιν τὸν Βασκὶρ εἰς τὸ κελλάρι, ἡμεῖς δὲ, κύριοι, ἔχομεν ἀκόμη νὰ ὁμιλήσωμεν». Ἐξηκολουθοῦμεν συζητοῦντες περὶ τῆς θέσεως ἡμῶν, ὅτε ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα εἰσώρμησεν ἀσθμαίνουσα καὶ ἔντρομος εἰς τὸ δωμάτιον.

«Τί τρέχει ; ἠρώτησεν ὁ φρούραρχος ἔκπληκτος.

— Δυστυχία μας ! δυστυχία μας ! τὸ φρούριον Νιζνεόζερν ἐκυριεύθη σήμερα τὸ πρωΐ· ὅτι ἦλθεν ἀπ' ἐκεῖ ὁ ψυχογυιὸς τοῦ παπᾶ Γαρασίμ· εἶδε πῶς τὰ ἔπῃραν. Ἐκρέμασαν τὸν φρούραρχον καὶ ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς, καὶ ὅλους τοὺς στρατιώτας τοὺς ἠχμαλώτισαν· οἱ κακοῦργοι θὰ ἔλθουν γρήγορα καὶ ἐδῶ.»

Ἡ ἀπρόοπτος αὕτη εἴδησις παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ βαθεῖαν αἴσθησιν· ὁ φρούραρχος τοῦ φρουρίου Νιζνεόζερν, μειλίχιος καὶ μετριόφρων νέος, μοὶ ἦτο γνωστός. Πρὸ δύο μηνῶν ἐπέρασε μετὰ τῆς νεαρᾶς συζύγου του ἀπὸ τὸ φρούριόν μας, ἐρχόμενος ἐξ Ὀρεμβούργου καὶ κατέλυσεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰβὰν Κούσμιτς. Ἡ Νιζνεοζερνόγια ἀπεῖχε τοῦ ἡμετέρου φρουρίου εἰκοσιπέντε βέρστια μόνον. Ὅθεν ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἔπρεπε νὰ ναμένωμεν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Πουγάτσεφ. Ἀνελογίσθην τί θὰ πογείνῃ ἡ Μαρία Ἰβανόβνα, καὶ ἡ σκέψις αὕτη μὲ ἐνέβαλεν εἰς μεγίστην ἀγωνίαν.

«Ἀκούσατε, Ἰβὰν Κούσμιτς, εἶπον τῷ φρουράρχῳ, καθῆκον ἡμῶν εἶνε νὰ ὑπερασπισθῶμεν τὸ φρούριον μέχρι τελευταίας πνοῆς, αὐτὸ ἐννοεῖται. Ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίσωμεν καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν γυναικῶν. Στείλατε αὐτὰς εἰς Ὀρεμβοῦργον, ἂν ἡ ὁδὸς εἶνε ἀκόμη ἐλευθέρα, ἢ ἄλλως εἰς κάνὲν ἀπώτερον καὶ πλέον ἀσφαλέστερον φρούριον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ κακοῦργοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἀκόμη».

Ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς ἐστράφη πρὸς τὴν σύζυγόν του.

«Βλέπεις, μητερίτσα μου, εἶπε, πραγματικῶς δὲν πρέπει νὰ σᾶς στείλωμεν εἰς κάνὲν μακρινότερον μέρος, μέχρις οὗ ὑποτάξωμεν τοὺς ἐπαναστάτας ;

— Τί ἀνοησία ! ἀπεκρίθη ἡ σύζυγος τοῦ φρουράρχου. Καὶ ποῦ εὑρίσκεται φρούριον τὸ ὁποῖον δὲν φθάνουν αἱ σφαῖραι ; Καὶ διατί ἡ Βελογορσκάγια δὲν εἶνε ἀσφαλής ; Δόξα τῷ Θεῷ, ἐζήσαμεν εἰκοσιένα χρόνια τώρα εἰς αὐτό· εἴδαμεν καὶ Βασκίρους καὶ Κιργίσους, ἴσως διώξωμεν καὶ τὸν Πουγάτσεφ.

— Τότε, μητερίτσα μου, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Ἰβὰν Κούσμιτς, μεῖνε ἂν θέλῃς, ἀφ' οὗ ἔχεις τόσην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ φρούριόν μας. Ἀλλὰ τί νὰ κάμωμεν τὴν Μάσσαν ; Καλὰ ἂν νικήσωμεν ἢ ἂν μᾶς ἔλθουν ἐπικουρίαι. Ἂν ὅμως οἱ λῃσταὶ κυριεύσωσι τὸ φρούριον ; . . .

— Αἴ ! τότε. . .»

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ λέξιν νὰ διαρθρώσῃ καὶ ἐσιώπησε, καταπνιγεῖσα ὑπὸ τῆς συγκινήσεως.

«Ὄχι, Βασίλισσα Ἰεγορόβνα, προσέθηκεν ὁ φρούραρχος, ἰδὼν ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ παρήγαγον ζωηρὰν αἴσθησιν εἰς τὴν σύζυγόν του, ἴσως πρώτην τότε φορὰν καθ' ὅλον τὸν συζυγικόν βίον των· δὲν εἶναι πρέπον νὰ μείνῃ ἐδῶ ἡ Μάσσα. Νὰ τὴν στείλωμεν εἰς Ὀρεμβοῦργον εἰς τὴν νονάν της. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πολλοὶ στρατιῶται καὶ κανόνια, καὶ τὰ τείχη εἶναι λίθινα. Καὶ σὲ ἀκόμη θὰ συνεβούλευα, ἂν μὲ ἤκουες, νὰ ὑπάγῃς ἐκεῖ πέραν· διότι ἂν καὶ ἦσαι γραῖα, συλλογίσου τί θὰ γείνῃς ἂν κυριευθῇ ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον.

— Καλὰ, καλὰ, εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ φρουράρχου, θὰ στείλωμεν τὴν Μάσσαν ἀλλὰ μὴ βάλῃς μὲ τὸν νοῦν σου νὰ μοῦ εἰπῇς νὰ φύγω καὶ ἐγὼ, διότι αὐτὸ δὲν γίνεται. Δὲν στέκει, τώρα εἰς τὰ γεράματα νὰ χωρισθῶ ἀπὸ σὲ καὶ νὰ ὑπάγω νὰ ζητήσω μοναχικὸν τάφον εἰς κάνένα ξένον τόπον. Ἐζήσαμε μαζὶ καὶ μαζὶ θὰ ποθάνωμεν.

— Ἔχεις δίκαιον, εἶπεν ὁ φρούραρχος. Ἐμπρὸς τώρα, δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ χάνωμεν. Πήγαινε νὰ ἑτοιμάσῃς τὴν Μάσσαν· αὔριον τὰ ἐξημερώματα θὰ τὴν στείλωμεν καὶ θὰ τῆς δώσωμεν μάλιστα καὶ συνοδίαν, ἂν καὶ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, δὲν ἔχομεν ἐδῶ περιττοὺς ἄνδρας. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ;

— Εἰς τῆς Ἀκουλίνας Παμφιλόβνας, ἀπεκρίθη ἡ σύζυγός του. Ἐλιποθύμησεν ἅμα ἔμαθε πῶς ἐκυριεύθη τὸ Νιζνεόζερ· φοβοῦμαι μὴ μοῦ ἀρρωστήσῃ. Θεέ μου καὶ Κύριε ! Τί ἔχουν νὰ ἰδοῦν τὰ ματιά μας !»

Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα ὑπῆγε νὰ προετοιμάσῃ τὰ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Ἡ συζήτησις παρὰ τῷ φρουράρχῳ ἐξηκολούθει ἔτι, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἔλαβον πλέον μέρος.

Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου, ὠχρὰ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα ἐρυθρούς. Ἐδειπνήσαμεν ἐν σιγῇ καὶ ἠγέρθημεν τῆς τραπέζης ταχύτερον τοῦ συνήθους. Ἕκαστος ἡμῶν μετέβη εἰς τὸ οἴκημα αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἀπεχαιρέτισεν ὅλην τὴν οἰκογένειαν. Ἐλησμόνησα σκοπίμως τὸ ξίφος μου καὶ ἐπανῆλθον νὰ τὸ λάβω· προῃσθανόμην ὅτι θὰ εὕρισκον μόνην τὴν Μαρίαν. Πραγματικῶς δὲ μὲ συνήντησε πρὸ τῆς θύρας καὶ μοὶ παρουσίασε τὸ ξίφος μου.

«Ὑγίαινε, Πιότρ Ἀνδρέιτς, μοὶ εἶπεν ὀδυρομένη· μὲ στέλλουν εἰς Ὀρεμβοῦργον. Ὑγιαίνετε καὶ εὐτυχῆτε. Ἴσως ὁ Θεὸς μᾶς δώσῃ νὰ ἐπανιδωθῶμεν, ἀλλέως . . .»

Τὸν λόγον της διέκοψαν οἱ λυγμοί. Ἐγὼ δὲ ὀλίψας αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας μου :

«Χαῖρε, ἄγγελέ μου, τῇ εἶπον, χαῖρε, ποθητή μου, χαῖρε ἀγάπη μου· ὅ τι καὶ ἂν μοὶ συμβῇ, ἔσο βεβαία ὅτι ἡ τελευταία μου σκέψις, ἡ τελευταία μου ἡ δέησις θὰ ἦναι ὑπὲρ σοῦ».

Ἡ Μάσσα ἐξηκολούθει θρηνοῦσα, κεκλιμένην ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους μου. Τὴν ἠσπάσθην παραφόρως καὶ ἐξῆλθον ἐν σπουδῇ.

**Π.

[1] Ἕπεται συνέχεια].

ΡΟΥΜΕΛΗ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 596

Β'

Μεσολόγγιον.

Πρώτη ἐντύπωσις. — Ἡ ὁδὸς τῆς Τουρλίδος. — Θέσις τῆς πόλεως. — Τὸ κλίμα. — Ἡ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς θέα. — Ἡ ἀλτεία ἐν Μεσολογγίῳ — Πετάλλι. — Ἐν τῷ περιπάτῳ. — Ἑσπέρα καὶ νύξ. — Λείψανα δόξης. — Ὁ κῆπος τοῦ Ἡρῴου.

Τὸ πρῶτον αἴσθημα, ὅπερ αἰσθάνεται ὁ τὸ πρῶτον ἀποβιβαζόμενος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἄκρᾳ τῆς *Τουρλίδος*, εἶνε ἡ ἔκπληξις. Πᾶν ὅ,τι βλέπει στρέφων κύκλῳ τὸ βλέμμα δὲν το εἶδε βεβαίως ποτὲ ἄλλοτε, οὐδὲ τὸ ἐφαντάσθη· ἡ φύσις ἐμφανίζεται αὐτῷ ὑπὸ νέαν ὄψιν, ὅλως πρωτότυπον.

Τὸ Μεσολόγγιον κεῖται ἐπὶ γλώσσης γῆς ὁμαλῆς καὶ ἀμμώδους προεχούσης ἐντὸς ἀβαθοῦς λιμνοθαλάσσης· εἶνε δὲ τόσῳ χαμηλὴ ἡ θέσις αὐτοῦ, ὥστε ἀπό τινος ἀποστάσεως φαίνεται ὡσεὶ ἐπιπλέον μόλις ἐπὶ τῶν γαλανῶν ὑδάτων.

Ἐπειδὴ τὰ τενάγη, ἅτινα περικυκλοῦσι τὸ Μεσολόγγιον, ἐκτείνονται ἐπὶ πολὺ οὐχὶ βαθύτερα τῶν 4-5 ποδῶν, κατ' ἀνάγκην τὰ πλοῖα σταθμεύουσι πολὺ μακρὰν τῆς ἀκτῆς, καὶ μόνον πλοιάριά τινα ἐστερημένα τρόπιδος διαπλέουσιν ἐλευθέρως τὴν ἁλμυρὰν λίμνην διὰ κοντοῦ ἀπωθούμενα.

Ἄλλοτε τὰ ἀτμόπλοια προσήγγιζον εἰς τὸ νησύδριον τοῦ ἁγίου Σώστου πρὸς παραλαβὴν τῶν ἀναχωρούντων καὶ ἀποβίβασιν τῶν ἀφικνουμένων, ἡ δὲ μεταξὺ τοῦ ἁγίου Σώστου καὶ τοῦ Μεσολογγίου συγκοινωνία ἐγίνετο διὰ πλατείας τινὸς πάσσαρας ἤτοι μεγάλης ἀβαθοῦς λέμβου. Ἂν τὸ ἀτμόπλοιον καθυστέρει ἕνεκα κακοκαιρίας, ἐπὶ ἡμέρας πολλάκις ἠναγκάζοντο οἱ ταξειδιῶται νὰ παραμένωσιν ἐκεῖ μυρίας κακοπαθείας ὑφιστάμενοι ἐν τῇ ἐρημονήσῳ. Ὥστε τὸ μέχρι Μεσολογγίου ταξείδιον ἐλογίζετο ὡς ἓν ἐκ τῶν ἐπιπονωτέρων. Εὐτυχῶς πρό τινων ἐτῶν ἡ δυσχέρεια αὕτη ἐξέλιπε διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς ὁδοῦ *Τουρλίδος*, ἑνούσης τὴν ξηρὰν μετὰ νησίδος τινὸς φερωνύμου.

* *

Ἡ Τουρλὶς — ἀγνοῶ ἂν ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ *τουρλίων* τῶν θαλασσινῶν πτηνῶν — εἶνε ὁδὸς θεμελιωθεῖσα ἐντὸς τῶν ὑδάτων. Ἐν ἀρχῇ ἐνέπηξαν πασσάλους πυκνοὺς εἰς τὸν πυθμένα· εἶτα συνέπλεξαν ἐν αὐτοῖς φρύγανα, ξύλα, λίθους, χῶμα καὶ οὕτως ἐστερεώθη κατὰ μικρὸν τεχνητὸν ἔδαφος προβαῖνον 4 1/2 στάδια ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Κατὰ διαστήματα μόνον ἀφέθησαν πόροι, ἵνα διέρχωνται τὰ πλοιάρια, ἐζεύχθη δ' ὑπὲρ αὐτοὺς ἡ ὁδὸς διὰ ξυλίνων γεφυρῶν.

Ὥστε νῦν, ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία τελεῖται μέσῳ τῆς τεχνητῆς ταύτης ὁδοῦ, δι' ἁμαξῶν, μέχρι τοῦ τέρματος αὐτῆς, ἐκεῖθεν δὲ διὰ λέμβου μέχρι τοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπερ ἤδη σταθμεύει οὐχὶ μακρὰν, καθ' ὅσον ἐπιτρέπει τῶν ὑδάτων ἡ βαθύτης.

Ἡ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Τουρλίδος ἁμαξοδρομία εἶνέ τι ἔκτακτον καὶ θαυμάσιον· ἔνθεν καὶ ἔνθεν βλέπει τις ἐκφεύγοντα τὰ μικρὰ τῆς λίμνης κύματα, τὰ χείλη τῆς στενῆς ὁδοῦ ἀποσβέννυνται σχεδὸν ἐν τῇ γοργότητι τοῦ δρόμου, νομίζει δέ τις πρὸς στιγμὴν ὅτι ὡς ἄλλος ἐνάλιος θεὸς πετᾷ μετὰ τοῦ ἅρματός του ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων.

Πᾶσα πόλις ἔχει τὴν ἰδίαν αὐτῆς φυσιογνωμίαν, τὴν ἰδίαν ὄψιν, ἐξ ἧς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ ὁδοιπόρου — τὸ Μεσολόγγιον ἔχει τι πρόσ-

θετον συστατικόν· ἰδίαν ὀσμὴν, τὴν ὀσμὴν τῶν *βούρκων* του. Οἱ πλεῖστοι δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρωσι τὴν δριμεῖαν ὀσμὴν τοῦ θαλασσίου βορβόρου, τινὲς ἀρέσκονται εἰς ταύτην, ἐγὼ τὴν ἀναπνέω ἀπλήστως — ἴσως διότι εἶνε ὀσμὴ τῆς πατρίδος μου.— Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ἅπαξ ἀναπνεύσας τις αὐτὴν καὶ ἂν μὲ δεδεμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀχθῇ ποτ' ἐκεῖ θ' ἀναγνωρίσῃ εὐθὺς ὅτι εὑρίσκεται ἐν Μεσολογγίῳ.

* *

Το ἐσωτερικὸν τοῦ Μεσολογγίου παρέχει κοινὴν ὄψιν ἐπαρχιακῆς πόλεως τῆς Ἑλλάδος· αἱ ὁδοὶ εἶνε στεναὶ καὶ ἀκανόνιστοι, ἕνεκα δὲ τῆς ὁμοιότητος πολλῶν καὶ τῆς τελείας ὁμαλότητος τῆς ὅλης πόλεως εὐκόλως ἀπόλλυται ἐν τῷ δικτύῳ αὐτῶν, ὁ τὸ πρῶτον περιερχόμενος τὸ Μεσολόγγιον. Λίαν αἰσθητὴ εἶνε ἡ ἐντελὴς ἔλλειψις πλατείας καὶ ἴσως πρὸς παρηγορίαν ὀνομάζουσιν οἱ Μεσολογγῖται πλατεῖαν τὴν ἔχουσαν τὸ μᾶλλον ὑποφερτὸν πλάτος ὁδὸν αὐτῶν. Ἐξ ὅλων τῶν ὡραίων τεχνῶν ἡ μᾶλλον προσδεύουσα ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἀναμφιρρήστως ἡ ἀρχιτεκτονική· ἀλλ' ἐν Μεσολογγίῳ δὲν εὑρίσκει τις ὡς ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος πολλὰς οἰκίας ἐφαμίλλους τῶν ἀθηναϊκῶν. Ἐκ δὲ τῶν παλαιῶν οἴκων τῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως σώζονται ἔτι δύο ἢ τρεῖς σχεδὸν ἠρειπωμένοι.

Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ Μεσολόγγιον ἀπορεῖ πῶς ἐσκέφθησάν ποτε ἄνθρωποι νὰ κτίσωσι πόλιν ἐν τοιαύτῃ ἀκαταλλήλῳ θέσει χαμηλῇ καὶ περιωρισμένῃ πανταχόθεν. Βεβαίως δὲ τὸ Μεσολόγγιον, μὴ ἐκπροσωποῦν οὐδὲ τὴν θέσιν οὐδὲ τὸ ὄνομα ἀρχαίας τινὸς πόλεως, δὲν ὑπῆρξεν ἐν ἀρχῇ ἀλλ' ἢ συνοικισμὸς δεκάδος ἁλιέων, οἵτινες ἔκτισαν τὰς καλύβας των ἐκεῖ ἵνα ὦσιν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης. Ὅπου συναθροισθῶσιν ὀλίγαι οἰκογένειαι, εἷς πραγματευτὴς θὰ φέρῃ τὰς πραγματείας του, εἷς παντοπώλης τὰ ἀποικιακά του· ὁ συνοικισμὸς λαμβάνει ὄψιν χωρίου· τὸ χωρίον γίνεται κώμη καὶ ἡ κώμη κωμόπολις—κωμόπολις δ' ἦν τὸ Μεσολόγγιον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821, μὴ ἀριθμοῦν πλείονας τῶν τρισχιλίων κατοίκων.

Αἱ δύο περίδοξοι πολιορκίαι, ἡ ἡρωϊκὴ ἔξοδος τῆς φρουρᾶς, ἡ διὰ τοῦ δαυλοῦ τοῦ Καψάλη μαρτυρικὴ καταστροφὴ ἀνύψωσαν τὴν μικρὰν πόλιν τῶν ἁλιέων εἰς θέσιν λαμπροῦ μετεώρου, πρὸς ὃ ἠτένισαν τεθαμβωμένα ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Καὶ ὅταν ἡ ἐλευθερία ἐπέχυσε τὴν γλυκεῖαν αὐτῆς αἴγλην ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐκάπνιζον ἀκόμη, ἐπὶ τῶν βόθρων καὶ τῶν ὑπογείων, ἐν οἷς ἤχνιζεν ἔτι τὸ αἷμα γογγύζον τὰς νύκτας, τὸ Μεσολόγγιον ἐκ τῆς ἰδίας του τέφρας ἀνεγεννήθη καὶ καταλαβὸν τὸν τίτλον ὃν διὰ τόσης θυσίας ἀπέκτησεν ἐγένετο ἐπαξίως πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

* *

Ἂν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἡ θέσις τῆς πόλεως ἦν ἀκατάλληλος, ἐφημίζετο ὅμως διὰ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος. Ἡ χαμηλότης τοῦ ἐδάφους ἐπέτρεπεν εἰς τὰ ἁλμυρὰ ὕδατα νὰ διαβρέχωσιν εἰς πᾶσαν πνοὴν ἀνέμου τὰς ὁδοὺς παρασύροντα μὲν τὰς ἀκαθαρσίας, λούοντα δ' ἔτι αὐτὰς, καὶ καταλείποντα τοὺς ζωογόνους αὐτῶν ἀτμοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν πᾶσαν. Οἱ δὲ ἰατροὶ ἀπέστελλον πολλάκις τοὺς ἐκ στηθικῶν νοσημάτων πάσχοντας εἰς Μεσολόγγιον, καὶ πλεῖστοι ἐθεραπεύοντο ἐκεῖ. Ἀφ' ὅτου ὅμως αἱ ὁδοὶ ὑψώθησαν περὶ τὰς ἀκτὰς κωλύουσαι τὴν εἰσροὴν τῆς θαλάσσης, ἐγένετο δὲ καὶ ἡ νεωτάτη πλατεῖα ὁδὸς ἐν εἴδει βραχίονος ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ αὕτη ἐξικνουμένη καὶ περιπτυσσομένη μέγα μέρος τῆς πόλεως, ὑψηλοτέρα δὲ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, τὸ κλῖμα τοῦ Μεσολογγίου διεφθάρη καὶ οἱ πυρετοί, οἱ τέως ἄγνωστοι ἐκεῖ, εἶνε ἤδη συνηθέστατοι καὶ οὐχὶ ἐντελῶς ἀκίνδυνοι.

Πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ἂν ἐξ ἀρχῆς αἱ οἰκίαι ἐκτίζοντο ἐντὸς τῆς θαλάσσης διὰ *μώλων*· καὶ ἡ ὄψις τῆς πόλεως θὰ ἦτο ὡς δευτέρας Βενετίας καὶ τὸ κλῖμα πολὺ καλλίτερον, ἀλλ' ἤδη εἶνε πλέον ἀργά!

* *

Ἡ νεωτάτη ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὁδὸς ἔχουσα πλάτος εἴκοσι μέτρων καὶ διεύθυσιν ἀγκωνοειδῆ, εἶνε θαυμάσιος τόπος περιπάτου. Τὴν πρωΐαν βλέπει τις ἐκεῖθεν ὀλισθαίνοντα ἐπὶ τῶν γαληνιαίων ὑδάτων τὰ διάφορα εἴδη τῶν πλοιαρίων: τὰ *πριάρια*, τὰς *γαΐτας*, τὰς *μπισκαρέσας*. Ἂν ἡ αὔρα δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πληρώσῃ τὰ λευκὰ ἱστία, ὁ ναύτης ὄρθιος ἐπὶ τῆς πρύμνης κλίνει συνεχῶς τὸ σῶμα καὶ βυθίζει τὸ *σταλίκι* ἐν τῷ ὕδατι μετ' ἐπιδεξιότητος, ἣν δὲν δύναταί τις νὰ ἐκτιμήσῃ ἂν μὴ πειραθῇ νὰ πράξῃ τοῦτο μὲ κίνδυνον θαλασσίου λουτροῦ, διότι τὸ σκαφίδιον εἰς τὸν ἐλάχιστον κλονισμὸν ἀνατρέπεται. Ἂν δὲ προσπνέῃ ἐλαφρὸν *μαϊστράλι*, τὰ πλοιάρια τότε ἁπλοῦσι τὸ ἱστίον, κατοπτριζόμενα δ' ἐν τῷ γαλανῷ καθρέπτῃ τῆς λίμνης ζωγραφοῦσιν ὑπὸ τὰς τρόπιδας αὐτῶν καὶ δεύτερον ἱστίον ἀνεστραμμένον ἐντὸς τῶν ὑδάτων, ὅμοια πρὸς κολοσσαίας χήνας, αἵτινες πετῶσι τὴν μίαν πτέρυγα ἐν τῇ θαλάσσῃ βυθίζουσαι καὶ τὴν ἑτέραν ὑψοῦσαι ὑπὲρ αὐτήν. Ὡς ἐπὶ συνεπτυγμένης σηρικῆς ἐσθῆτος κυανοχρόου ὅλαι αἱ ἀποχρώσεις τοῦ κυανοῦ σκιαγραφοῦνται ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Τὰ μικρὰ νησύδρια μόλις ἀποτυποῦνται ὡς κηλῖδες ἐπὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἡ λιμνοθάλασσα ἐκτείνεται τόσον

εὐρεῖα καὶ τόσῳ γαλήνιος, ὥστε τὸ βλέμμα ἀπατώμενον νομίζει ὅτι πέραν ἐκεῖ βλέπει αὐτὴν ἐλαφρῶς ἀνωφερῆ, ὡσεὶ τῶν βουνῶν τὰς ὑπωρείας περιλείχουσαν.

* *

Ἐκπληκτικὸν καὶ πρωτοφανὲς ἐν Μεσολογγίῳ θέαμα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς εἶνε οἱ ἐν τῇ θαλάσσῃ φράκται καὶ αἱ καλύβαι τῶν ἁλιέων. Ὡς γνωστὸν τὰ κυριώτατα προϊόντα τοῦ Μεσολογγίου εἶνε οἱ πεφημισμένοι ἰχθῦς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξαγόμενα ὠά. ὅμοια πρὸς διπλῆν κάνναν πιστολίου, τὰ κοινῶς *αὐγοτάραχα*. Ἀλλ' οἱ ἰχθῦς ἐκεῖ δὲν ἁλιεύονται ὡς ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει διὰ δικτύου ἢ ἀγκίστρου, ἀλλὰ διὰ τῶν ἰχθυοτροφείων κατ' ἀγέλας περικλειόμενοι ἐντὸς τῶν *καλαμωτῶν*, ἤτοι φρακτῶν ἐκ καλάμων καὶ πάλων πεπηγμένων ἐν τῷ ἀβαθεῖ πυθμένι. Οἱ ἰχθῦς κεκλεισμένοι τρέφονται καὶ παχύνονται ὡς χῆνες· οἱ φράκται ὁλονὲν περιστέλλονται, συσφίγγονται δ' ἐν τέλει ὡς κλωβός, ἐν ᾧ δύνανται κατὰ τὰ λεγόμενα *τζένια* τοῦ αὐγούσου διὰ τῆς ἀπόχης καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἔτι νὰ συλλάβωσι τοὺς ἠχμαλωτισμένους ἰχθῦς. Τὰ *γυβάρια* πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸ δημόσιον, ὅπερ ἀπολαμβάνει ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως αὐτῶν ὑπὲρ τὰς διακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος. Οἱ δὲ ἐνοικιασταὶ ἵνα κάλλιον φυλάττωσιν αὐτὰ καὶ ἐπιτηρῶσι συνεχῶς, πηγνύουσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ *πελάδαις*, ἤτοι μικρὰς καλύβας, ὡς τὰς τῶν ἀγροφυλάκων, αἵτινες κατοπτρίζουσιν ἐν ἀπαραμίλλῳ γραφικότητι τὰς καλαμοπλέκτους ξανθὰς στέγας αὐτῶν ἐντὸς τῶν κυανῶν ὑδάτων.

Ἐκτὸς τῆς διὰ τῶν *καλαμωτῶν* ἁλιείας, αἱ μεσολογγῖται ἁλιεύουσιν ἐνίοτε καὶ διὰ τοῦ κάμακος μετὰ θαυμασίας ἐπιτηδειότητος πηγνύοντες τὴν περόνην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ῥάχεως μεγάλης τινὸς *μαρίδας* ἢ λιπαροῦ λάβρακος.

* *

Οἱ ἰχθῦς τοῦ Μεσολογγίου ἀναμφισβητήτως ὑπερέχουσι πάντων τῶν ἐν ἄλλαις θαλάσσαις ἁλιευομένων καὶ διὰ τὸ πάχος καὶ διὰ τὴν ἰδιαζόντως νόστιμον γεῦσιν αὐτῶν. Ἐκ μὲν τῶν παστῶν ἰχθύων δὲν γνωρίζω τίς εἶνε ἐφάμιλλος τῶν καπνιστῶν *μαρίδων* καὶ τῶν ἁλατισμένων *σπάρων* τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλων τῶν προϊόντων τῆς τελειοτέρας γαστρονομικῆς τέχνης δὲν γνωρίζω τι δυνάμενον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ ἀριστούργημα τῆς μεσολογγιτικῆς ἁλιευτικῆς, πρὸς τὸ ἀμίμητον *πετάλλι* ἢ '*λιόκαυτο*. Τὸ *πετάλλι* δὲν εἶνε ἴδιον εἶδος ἰχθύος, ἀλλ' ἴδιος τρόπος παρασκευῆς *κεφάλου* ἢ κάλλιον *μαρίδας*.—Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν Μεσολογγίῳ *μαρίδαις* καλοῦσι οὐχὶ τοὺς μικροτάτους ἐκείνους ἰχθῦς ὡς ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ τὰς κοινῶς λεγομένας *τσιπούρας*. Αἱ *μαρίδαις* αὗται ψηταὶ ἀποπνέουσι τὴν γλυκεῖαν ὀσμὴν ὀπτῆς τρυγόνος μᾶλλον ἢ ἰχθύος καὶ διὰ τοῦτο καλοῦνται θωπευτικῶς καὶ *τρυγονούλαις*, ὅταν εἶνε μικραί, νωπαὶ καὶ ἀβρόσαρκοι.

Τὸ *πετάλλι* κατασκευάζεται ὡς ἑξῆς· ὁ ἰχθὺς σχίζεται εἰς δύο ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς οὐρᾶς· διπλοῦται οὕτως ὥστε τὸ δέρμα νὰ ἔλθῃ ἔνδον καὶ ἡ σὰρξ πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἁλατίζεται καλῶς· (εἰς τὸ ἁλάτισμα ἀπαιτεῖται ὅλως ἔκτακτος τέχνη)· μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας πλύνεται καὶ ψήνεται ἡπλωμένος ἐπὶ τῆς *σκάρας*. Ἂς μὴ ἔχῃ τις φάγῃ ποτὲ *πετάλλι*, ἂς μὴ γνωρίζῃ ὅτι εἶνε ἰχθὺς καὶ ἂς δοκιμάσῃ ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς περόνης τεμάχιόν τι ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν περὶ τὴν κοιλίαν, καὶ ἂς εἴπῃ, ἂν δύναται, τί εἶνε αὐτὸ τὸ ὁποῖον τρώγει. Ἂν εἰς τὸν ἀνανᾶν ἀποδίδεται ἡ ἰδιότης ὅτι ἀναμιμνήσκει εἰς τὸν τρώγοντα ὅλα τὰ εἴδη τῶν ὀπωρικῶν, τὸ *πετάλλι* ἔχει συγγενῆ τινα ἰδιότητα νὰ ἐνθυμίζῃ τὴν γεῦσιν τῶν ἡδονικωτέρων φαγητῶν ἀπὸ στήθους ὄρτυγος, μέχρις ἐγχέλεως καὶ ἀπὸ μοσχείου πεφτεκίου μέχρι χοιριδίου γαλαθηνοῦ. Ὅταν δοκιμάσῃ τις τὸ πρῶτον τεμάχιον ἀπομένει πρὸς στιγμὴν ἄναυδος, θαυμάζων, ῥεμβώδης, ὡς ἐνώπιον ἀριστουργήματος καλλιτεχνικοῦ—εἶτα δ' ἐπιπίπτει λάβρος καὶ κατὰ τοῦ ὑπολοίπου.

* *

Τὴν ἑσπέραν δὶς τῆς ἑβδομάδος ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἀνακρούουσα ἐν τῷ καφεπωλείῳ τῆς Τουρλίδος— ὅπερ ἐτήρησεν ἐκ τῆς θέσεως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀσεβῶς κατεδαφισθέντος ἱστορικοῦ Ἀνεμομύλου—συγκαλεῖ πέριξ ἐν τοῖς τραπεζίοις καὶ ἀνὰ τὴν ὁδὸν τὸν ἄρρενα καὶ ἰδίως τὸν θῆλυν πληθυσμόν, ὅστις καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1879 ὑπερβαίνει τὸν πρῶτον κατὰ ἑκατοντάδα ψυχῶν.

Αἱ μεσολογγίτισσαι φημίζονται κοινῶς ὡς εὔμορφοι γυναῖκες. Αἱ ἐνδυμασίαι αὐτῶν δὲν ἔχουσί τι τὸ ἰδιάζον· τινὲς εἰσιν ὑπὲρ τὸ δέον πολυτελεῖς καὶ φαίνονται ἐξ Ἀθηνῶν προερχόμεναι, αἱ δὲ λοιπαὶ εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιτυχεῖς ἀπομιμήσεις τῶν πρώτων. Τὸ ἑλληνικὸν ἔνδυμα δὲν σώζεται· οὐδαμοῦ βλέπει τις πλέον κοντογούνιον βελούδινον καὶ χρυσοκέντητον, ἂν δέ που προβάλλει ἐρυθρόν τι φέσι ἐπὶ γυναικείας κεφαλῆς, ἀλλ' ἐπιπλέει τοῦτο μόνον ὡς περισωθὲν ναυάγιον ἐθνισμοῦ ἐπὶ στολῆς καθ' ὅλα εὐρωπαϊκῆς, ἐνίοτε μάλιστα καὶ μετημφιεσμένον διὰ δικτυωτοῦ μέλανος πέπλου.

Ἡ φουστανέλλα ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ παρηκμακυῖα. Αἱ *λεβέντισσαι*, οἵτινες θὰ ἔφερον αὐτὴν ἐλαφρὰν, κομψὴν, ἐσφιγμένην περὶ τὴν ὀσφὺν, προτιμῶσι τὸ τόσον ἁπλούστερον εὐρωπαϊκὸν ἔνδυμα. Ὥστε ἀπομένει νῦν γεροντικὸν ἔνδυμα τῶν παλαιῶν ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἐπείσθησαν νὰ βάλωσι *φράγκικα*, μεθ' ὅλας τὰς δια-

μαρτυρήσεις τῆς κόρης καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ βλέπει τις αὐτὴν παραμορφουμένην διὰ ψιαθίνου πίλου καὶ λινοῦ ἢ μαλλίνου *πουρτούκου*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κρέμαται μέχρι τῶν ἀστραγάλων μακρὰ καὶ πολύπτυχος ὡς γυναικεῖον μεσοφόριον! . . Ταλαίπωρον ἔνδυμα τῆς ἑλληνικῆς δόξης, ἂν ἐγκαίρως δὲν σὲ περισώσωσιν ἐπὶ τῶν ἀνδρεικέλων μουσείου, μετὰ πεντήκοντα τὸ πολὺ ἔτη οἱ ἑλληνόπαιδες δὲν θὰ δύνανται νὰ μάθωσι τί ἐφόρει ὁ Διάκος ὅταν ἐμάχετο παρὰ τὴν Ἀλλαμάναν.

* *

Πόσον ὡραία εἶνε ἡ δύσις! Ὁ ἥλιος κλίνει πέραν τῆς θαλάσσης, κρουνοὺς ῥευστοῦ χρυσοῦ συμμιγνύων ἐν τοῖς ὕδασι· αἱ πολύπτυχοι κορυφαὶ τοῦ Ἀρακύνθου φαίνονται χρυσοπράσινοι· ἡ ἀπότομος Βκράσσοβα, ἡ ἔχουσα κατὰ τὴν παράδοσιν τρεῖς κορυφάς, διότι κατεπλάκωσέ ποτε τρία ἀδέλφια, προσλαμβάνει χροιὰν καινουργοῦς χαλκοῦ, καὶ ἴσως διὰ τοῦτο Χαλκὶς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι. Καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην λάμψιν τῆς περιχαροῦς ἡμέρας, ἡ μελαγχρινὴ ἑσπέρα ἄρχεται ἐπιχέουσα τὸ μελαγχολικόν της λυκόφως ἀνὰ τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν. Ὁ οὐρανὸς φαίνεται μολυβδόχρους, ἡ γῆ σκιερά, τὰ ὕδατα φαιά. Ἡ πόλις ἀνάπτει τὰ φῶτά της, ὁ οὐρανὸς τοὺς ἀστέρας του, καὶ ἡ ἤρεμος καὶ ὑπνώττουσα θάλασσα, ἥτις δὲν ἔχει φῶτα, δανειζομένη κατοπτρίζει ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὰ φῶτα τῆς πόλεως καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἀστέρας.

Ἐνίοτε ὅμως ἔχει καὶ ἡ θάλασσα τὰ φῶτά της—ὅταν κατὰ τὰς ἀσελήνους νύκτας οἱ ἁλιεῖς ἁλιεύουσι μὲ τὰ *πυροφάνα*, ἅτινα ἐν Μεσολογγίῳ καλοῦσι *πριαίς*. Δὲν ἔτυχε νὰ ἴδω, ἀλλ' ὑποθέτω πόσον λαμπρὸν θὰ εἶνε τότε τὸ θέαμα.

* *

Δὲν δύναταί τις ν' ἀνεύρῃ πλέον ἴχνη τῶν ἡρωϊκῶν φρουρίων, ἅτιν' ἀπέκρουσαν τοσάκις τὰς ἐχθρικὰς ἐφόδους· ἦσαν πάντα ἐκ χώματος καὶ τόσῳ στερεά, ὥστ' ἐξηφανίσθησαν εὐθὺς ὡς ἐξέλιπον ἀπ' αὐτῶν τὰ ἀνδρεῖα στήθη, ἅτινα τὰ ἐθωράκιζον. Ὑπάρχουσι προμαχῶνές τινες λιθόκτιστοι καὶ ἐπ' αὐτῶν παλαιὰ τηλεβόλα, ἀλλ' εἶνε ταῦτα ἔργα νεώτερα, ἀνεγερθέντα μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὰ μόνα λοιπὸν λείψανα τῆς μεσολογγιτικῆς δόξης περικλείονται ἐν τῷ Ἡρῴῳ. Εἶνε δὲ τὸ Ἡρῷον κῆπος ἀπεριποίητος, κιγκλιδωτὴν ἔχων πρόσοψιν, πλατάνους δὲ καὶ ῥοδοδάφνας ὡς μόνην φυτείαν. Ἡ θύρα τοῦ κήπου εἶνε πάντοτε κλειστὴ διὰ κλείθρου· δὶς, τρὶς δύναταί τις νὰ πορευθῇ ἐκεῖ, θέλων νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Ἡρῷον καὶ πάντοτε θὰ προσκρούσῃ ἐπὶ τῶν κιγκλίδων τῆς θύρας, ἐνῷ ζηλοτύπως βλέπει τοὺς παῖδας ἀναρριχωμένους ἀπὸ τῶν τοίχων καὶ εἰ σπηδῶντας ὅπως δρέψωσι ῥοδοδαφνῶν ἄνθη. Ἐρωτᾶτε: διατί εἶνε κλειστὴ ἡ θύρα; Καὶ σᾶς ἀπαντῶσιν ἀφελῶς: διὰ νὰ εἶνε φυλαγμένον τὸ Ἡρῷον! Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ ἔλειψεν εἷς ἀπόμαχος ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς δυνάμενος νὰ φυλάττῃ—ὦ νὰ φυλάττῃ τί; τὰς λειψανοθήκας τῶν πατέρων ἀπὸ τῆς ἱεροσυλίας τῶν υἱῶν! Τὸ ἔθνος αὐτὸ τὸ δανεῖζον φρουρὰς εἰς τὰς τραπέζας, δὲν ἠδύνατο νὰ τάξῃ φρουρὰν παρὰ τὸν τάφον τοῦ Βότζαρη; Ὄχι! διότι εὑρέθη ἁπλούστερος τρόπος, νὰ κλειδώνεται ἡ θύρα τοῦ Ἡρῴου. Τίς ποτε θὰ θελήσῃ νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ; Ἂς ὑπάγῃ καὶ ἀπὸ τῆς μικρᾶς θύρας τοῦ νοσοκομείου διερχόμενος αὐλὰς καὶ κήπους· ἂν τὸ ἐπιτρέψωσιν αἱ πλύντριαι τοῦ νοσοκομείου — οὕτω τοὐλάχιστον εἰσῆλθον ἐγώ.

* *

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κήπου ὑψοῦται κεκυφὼς ὁ μαρμάρινος ἀνδριὰς τοῦ Βύρωνος, ὁ ἀνεγερθεὶς ἐκεῖ διὰ συνδρομῶν. Ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτοῦ ὡς μικραὶ στῆλαι ὑπάρχουσι πεπηγμένα σιδηρᾶ τηλεβόλα τῆς πολιορκίας, ὧν ὁ σίδηρος ἀπελεπίσθη ὑπὸ τοῦ χρόνου ὡς κορμὸς πεύκης.

Ἀριστερᾷ κεῖται τὸ ἰδίως Ἡρῷον· κωνοειδὴς λόφος χώματος φέρων ἐν σχήματι μικρᾶς πύλης ἢ κρήνης ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

†

ΕΝ ΤΟΥΤΩΙ ΝΙΚΑ
ΠΝΙ ΛΕΩΝΙΔΑΙ ΠΟΛΥΠΑΠΘΕΙΣ ΕΝΘΑ ΚΕΟΝΤΑΙ
ΕΙΝΕΚ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΙΦΙ ΜΑΧΕΣΣΑΜΕΝΟΙ
ΧΡΙΠΙΠΔΔΠΙΠ

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ	ΠΟΔΙΟΡΚΙΑ
Α	Β
ΧΡΙΠΙΠΔΔΠ	ΧΡΙΠΙΠΔΔΠ

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δηλοῦται ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχουσι τεθαμμένα τὰ ὀστᾶ τῶν πεσόντων κατὰ τὰς δύο πολιορκίας.

Δεξιᾷ τοῦ Βύρωνος ὁ τάφος τοῦ Μάρκου Βότζαρη, ἁπλοῦν τετειχισμένον ὕψωμα, ἐφ' οὗ ἵστατο ἄλλοτε μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς Ἑλλάδος δωρηθὲν κατὰ τὸ 1835 ὑπὸ τοῦ Γάλλου καλλιτέχνου David d'Angers. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἠκρωτηριάσθη ὑπὸ βαρβάρων χειρῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862 σταλὲν δὲ πρὸς ἐπισκευὴν δὲν ἐπεστράφη πλέον.

Ἀλλ' ὁπωσδήποτε, νομίζω, ὅτι πρέπει καὶ πάλιν νὰ τεθῇ ἐπὶ τῆς ὡρισμένης θέσεως αὐτοῦ· εἶνε δὲ βεβαιότατον ὅτι καὶ ἐν ὑψίστῃ πολιτικῇ παραφορᾷ οὐδένα πλέον διατρέχει κίνδυνον ἀκρωτηριασμοῦ.—Πάντες γνωρίζουσι πόσον αὐστηρῶς ἡ θεία δίκη ἐτιμώρησε τοὺς ἱεροσύλους τοῦ 1862, θανατώσασα αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ ἔτους.

Ὀλίγον ἀριστερώτερα ἁπλοῦς σωρὸς χώματος ὑψοῦται καὶ ὑπὲρ αὐτὸν σανὶς μέλαινα φέρουσα ἐν εἴδει πλαισίου τὴν ἄνω πλάκα παλαιοῦ πιεστηρίου· ἀναγινώσκεται δ' ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ οὕτω λευκοῖς γράμμασι κεχαραγμένη:

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
Ι. Ι. ΜΑΓΕΡ.

Παρ' αὐτῷ σταυρὸς ἐπὶ μικροῦ ξυλίνου κιβωτίου ἠνεωγμένου καὶ κενοῦ δεικνύει τὴν θήκην, ἐν ᾗ εἶχε κατατεθῆ ἡ καρδία τοῦ Ἐπαμ. Δελιγεώργη. Ἡ ἀνατομικὴ περιεργία τινῶν προέβη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠναγκάσθησαν κατόπιν νὰ φυλάξωσιν αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς.

Ἕτεροι τάφοι φαίνονται κύκλῳ· ὁ τοῦ Θεοδώρου Γρίβα, ὄπισθεν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βύρωνος ἔχων ἀντὶ παντὸς σήματος δενδρολίβανον πελώριον, καὶ πρόσθεν εἰς τὰ ἀριστερὰ ὁ τοῦ Ζαφειρίου Βάλβη.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἀγωνιστής, ὁ ἱστορικὸς φοτινὲς εὑρίσκεται ἐκεῖ. Μεταφυτευθεὶς ἐν τῷ κήπῳ συνετρίβη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Τὰ δύο μέρη τοῦ κορμοῦ παρὰ τῷ Ἡρῴῳ πεπηγμένα νῦν, ὀρθοῦνται διάτρητα ἐκ τῶν σφαιρῶν καὶ ὁλονὲν σηπόμενα ἐν ὑπαίθρῳ.—Ἀλλ' ἔπρεπε κάλλιον νὰ φυλαχθῶσι τὰ τίμια λείψανα τοῦ γηραιοῦ ἀπομάχου!

Τοιοῦτον εἶνε τὸ Ἡρῷον τοῦ Μεσολογγίου: τόση ἱστορία, τόση ἀνάμνησις, τόση ζωὴ καὶ τόση δόξα, ἀναμιξ τεθαμμέναι ἐντὸς ὀλίγων πήχεων γῆς!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΕΓΕΡΤΙΚΩΝ

ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Οἱ ἄνθρωποι πάντων τῶν κλιμάτων καὶ πασῶν τῶν χωρῶν, ἄγριοι ἢ πεπολιτισμένοι, φαίνονται αἰσθανόμενοι ὁρμερῶς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ παράσχωσιν ἑαυτοῖς τεχνητήν τινα ἐγκεφαλικὴν ζωὴν διὰ τῶν διεγερτικῶν. Εὐθὺς δ' ὡς ἡ πεῖρα ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς τὴν ὕπαρξιν καὶ τὰς ἰδιότητας τοιούτου τινὸς διεγερτικοῦ, παρεδέξαντο τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον αἱ σχέσεις καὶ αἱ συναλλαγαὶ ἐγένοντο εὐχερέστεραι, οἱ λαοὶ ἐδανείσθησαν παρ' ἀλλήλων τὰ εἰδικὰ προϊόντα ἑκάστης χώρας, οὕτω δὲ τὰ παντοειδῆ διεγερτικὰ διεδόθησαν πανταχοῦ. Ἐκ τούτου δὲ προέκυψεν ὅτι τὸ αὐτὸ ἄτομον ποιεῖται χρῆσιν πολλῶν διεγερτικῶν ἀλληλοδιαδόχως, ἢ ἐν κράματι.

Δυσκόλως θὰ ἐσχημάτιζέ τις ἰδέαν τῆς ἐπιδράσεως τῶν διεγερτικῶν οὐσιῶν, ἂν μὴ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἀριθμοὺς τόσον ἀκριβεῖς, οἵοι εἶνε δυνατὸν νὰ παρατεθῶσι σήμερον.

Ἐκτὸς τοῦ *καβὰ* τοῦ *κοκὰ*, τοῦ *ματὲ*, τοῦ *μπιτὲλ*, τοῦ *γασὶς*, καὶ τοῦ *ὀπίου*, παρὰ πολυπληθεστάτοις Ἰνδικοῖς μόνον ἢ Ἀσιανοῖς λαοῖς ἐν χρήσει ὄντων, ὁ καφὲς ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰ 100,000,000 κατανα λωτῶν ἐπὶ τοῦ μείζονος μέρους τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἐπὶ μεγάλου τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ὠκεανίας.

Τὸ τέϊον ἠκολούθησε πανταχοῦ τὸν καφένε· εἶνε δ' ἐν μεγίστῃ χρήσει ἐν Ἀγγλίᾳ, ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, τῇ Ῥωσσίᾳ, καὶ εἶνε προσέτι τὸ δημοφιλὲς ποτὸν τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ὁ χρήσιν αὐτοῦ ποιούμενος πληθυσμὸς ἀποτελεῖ σύνολον τοὐλάχιστον 500 ἑκατομμυρίων.

Τὰ πνευματώδη ποτὰ εἰσὶν ἐν χρήσει ὑπὸ 600,000,000 ἀνθρώπων, ἐν πάσαις ταῖς χώραις, ἐκτὸς τῶν πρεσβευουσῶν τὸ μουσουλμανικὸν θρήσκευμα, ὅπερ ἀπαγορεύει ῥητῶς τὴν χρῆσιν αὐτῶν.

Ὁ καπνὸς κατέκτησε τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς· 900 περίπου ἑκατομμύρια ποιοῦνται ποικιλοτρόπως χρῆσιν αὐτοῦ.

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, καίτοι ἐκ τῶν καλλίστων πηγῶν ἀντληθέντες, δὲν εἶνε βεβαίως καθ' ὁλοκληρίαν ἀκριβεῖς. Ἐπὶ πλέον περιλαμβάνουσι ὁλοκλήρους τοὺς πληθυσμοὺς τοὺς ποιουμένους χρῆσιν διεγερτικῶν. Κατ' ἀκολουθίαν, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸν πραγματικὸν τῶν καταναλωτῶν ἀριθμῶν, πρέπει ν' ἀφαιρέσωμεν σχεδὸν ὅλα τὰ παιδία καὶ τὸ πλεῖστον τῶν γυναικῶν.

Ἄλλως τε, ἂν εἶνε δυσχερές, ἀδύνατον μάλιστα νὰ καταστρώσωμεν στατιστικὴν ἀκριβῆ τῆς καταναλώσεως τοῦ *χασὶς*, τοῦ *μπιτὲλ* καὶ τοῦ *ὀπίου* ἔτι, ἔχομεν ὅμως ἀκριβεστάτας μαρτυρίας περὶ τῆς χρήσεως τοῦ καφὲ, τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν πνευματωδῶν ποτῶν ἐν ταῖς κυριωτέραις χώραις. Ἐρανιζόμεθα ἀριθμούς τινας ἐκ τῶν εἰδικῶν ἔργων τοῦ διαπρεποῦς ἰατροῦ Ριάν.

Κατανάλωσις τοῦ καφὲ ἐν ταῖς διαφόροις χώραις.

	Τόννοι
Μεγάλη Βρετανία	16,000
Βέλγιον καὶ Ὁλλανδία	40,000
Γερμανία, Ῥωσία καὶ παράλια τῆς Βαλτικῆς	60,000
Γαλλία, Ἱσπανία, Ἰταλία, Τουρκία, Ἀνατολὴ	55,000
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	90,000
Καναδᾶς, Αὐστραλία κτλ.	30,000
Ὁλικὸν	291,000

Ἡ κατανάλωσις τοῦ καπνοῦ ὑπολογίζεται σήμερον ἀνερχομένη περίπου εἰς 275,000,000 χιλιόγραμμα.

Ἐν Γαλλίᾳ τὰ πνευματώδη ποτὰ καταναλίσκονται ὡς ἑξῆς:

	Ἑκατόλιτρα
Οἶνοι	28,283,000
Οἰνοπνεύματα.	910,000
Μηλῖται οἶνοι	2,000,000
Ζῦθοι	7,026,000

Οἱαδήποτε κἂν ὦσι αἱ τ'ἀποτελέσματα ταῦτα παραγαγοῦσαι αἰτίαι, δέον πρῶτον ν' ἀναγράψωμεν ὅτι ὑπὸ ποικίλας μορφὰς τὰ διεγερτικὰ κατέστησαν πάγκοινα.

Ὅπως ἐξακριβώσῃ τις τὴν ἐπίδρασιν τοῦ καφὲ, δέον νὰ μελετήσῃ αὐτὴν ἐπὶ ἀνθρώπου οὐδέποτε πιόντος, ἢ πίνοντος κατὰ μακρὰ μόνον διαστήματα. Μικρὸν μετὰ τὴν πόσιν τοῦ θελκτικοῦ καὶ εὐώδους ποτοῦ, ἐννοεῖ ὅτι ἡ κυκλοφορία τελεῖται μετὰ μείζονος ζωηρότητος καὶ ὅτι ἡ θερμότης αὐξάνει· συναίσθημά τι εὐεξίας, ἀνακουφίσεως καταλαμβάνει αὐτόν· μετ' οὐ πολὺ ὁ ἐγκέφαλος αἰσθάνεται ἐξιλαρυντικήν τινα διέγερσιν· αἱ σκέψεις, αἱ εἰκόνες ἐπέρχονται ἀλληλοδιάδοχοι· ὁμιλεῖ προθυμότερον, γράφει εὐχερέστερον· αἱ ἐντυπώσεις του δὲν αὐξάνουσιν οὔτε κατὰ τὴν ἔντασιν οὔτε κατὰ τὸν τύπον, ἀλλ' αἰσθάνεται πλείω πρὸς διάχυσιν διάθεσιν· ἡ μνήμη εἶνε πιστή, ἡ φαντασία ζωηρὰ, ἀλλ' ἡ κρίσις καθίσταται δι' αὐτὸ τοῦτο ἧττον πρόθυμος καὶ ἀσφαλής. Ἀσθενὴς δόσις ἀρκεῖ ὅπως ἐπιτύχωμεν τ' ἀποτελέσματα ταῦτα, συνοδευόμενα καὶ ὑπ' ἀϋπνίας· δόσις ἰσχυροτέρα συνεπιφέρει πυρετόν.

Οἵαν δὲ βάσανον ὑφίσταται ὁ ἀρχίζων νὰ καπνίζῃ! Ἡ ναυτία εἶνε μηδὲν παραβαλλομένη πρὸς τὸ ἐκ τοῦ πρώτου σιγάρου συναίσθημα. Ἐνθυμήθητε τὰς ἐντυπώσεις τῆς πείρας σας ὅσοι καπνίζετε· τὸν ἀποπειρώμενον νὰ καπνίσῃ καταλαμβάνει ἐξάντλησις, γενικὴ ἀδιαθεσία, ζηρότης τοῦ λάρυγγος, παραχὴ τῶν ἰδεῶν, βάρος τῆς κεφαλῆς, σκοτοδίνη, βόμβος τῶν ὤτων, λιποθυμίαι, νευρικὸς τρόμος, ψυχρὸς ἱδρώς, ἀσθενεῖς, συχνοὶ καὶ διαλείποντες παλμοί, κοπιώδης ἀναπνοή· ἔμετοι, κωλικόπονοι, τέλος ὕπνος παρακολουθούμενος ὑπὸ κεφαλαλγίας. Τοιαῦτα εἶνε τὰ συμπτώματα τῆς διὰ νικοτιανῆς ἀρχῆς τῆς δηλητηριάσεως.

Οἱανδήποτε χρῆσιν τοῦ καπνοῦ καὶ ἂν ποιήσηταί τις ἀπορροφᾷ νικοτιανήν· μία δὲ σταγὼν τῆς οὐσίας ταύτης φονεύει κύνα μετρίου ἀναστήματος· ὁ ἄνθρωπος θανατοῦται διὰ δόσεως 7 ἢ 8 σταγόνων. Πλεῖστα ἀναφέρονται παραδείγματα θανόντων ἐν ᾧ ἐκάπνιζον, ἐσχάτως δὲ παιδίον τι ἐδηλητηριάσθη κάμνον πορφύλυγας σάπωνος διὰ πίπας ἐμπεφορημένης χυμοῦ καπνοῦ.

Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ γείνω θρηνώδης. Ὅπως μὴ θεωρηθῶ ὡς μεροληπτῶν, ἀκούω τοὺς μετ' ἐνδιαφέροντος ὑπερασπιζομένους τὸν καπνόν, οἵτινες ἐπαναλαμβάνουσι μετὰ τοῦ Σγαναρέλλου, τοῦ γελοίου ἥρωος τοῦ Μολιέρου: «Ὁ καπνὸς εἶνε θεῖος καὶ τίποτε δὲν ἐξισοῦται μὲ αὐτόν». Ἐρωτήσατε συβαριτικόν τινα καπνιστὴν καὶ ἰδοὺ τί θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ: «Ὁ καπνός μοῦ προξενεῖ σειρὰν εὐαρέστων συναισθημάτων. Τὸ αἰσθητικὸν καὶ διανοητικόν ἐγώ φαίνεται ἧττον πιεζόμενον ἐν τῇ κατοικίᾳ του· ἡ φαντασία ἀναπτύσσεται, καὶ αἱ λέξεις ἔρχονται ὡς ἀφ' ἑαυτῶν ὅπως ζωγραφήσωσι τὰς εἰκόνας, αἵτινες διαδέχονται ἀλλήλας ζωηραὶ καὶ ταχεῖαι· ἡ γῆ ἐξηφανίσθη, εἶμαι ἐπὶ ἄλλης σκηνῆς, ἀφίεμαι εἰς φαντασιώδεις ρεμβασμοὺς, ἐνθυμοῦμαι, συνδυάζω, πλάττω, ἐν ἑνὶ λόγῳ ζῶ ἐν τῷ ἰδανικῷ». Εἰς τὸν ἄβρὸν τοῦτον καπνιστὴν δύνασθε ν'ἀπαντήσητε: «Ὁ ἐρεθισμὸς τῶν νευρικῶν κέντρων, οὗ περιεγράψατε τὰ συμπτώματα, ἀναγκάζει αὐτὰ ν'ἀπολέσωσι δυνάμεις, νὰ κατατριβῶσιν ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν· μετά τινα καιρὸν ἐπέρχεται ἀντίδρασίς τις ἐκδηλουμένη διὰ μικρᾶς ἐκλύσεως, ἀπαθείας, κοπώσεως· τὸ ἰδανικὸν ἐξαφανίζεται, τὸ πραγματικὸν ἐμποιεῖ μικρὰν ἐντύπωσιν· ἐπέρχεται αἰμωδιάσις τις, ἀτονία, νωθρότης, μελαγχολία· τὴν ἔξαψιν τῶν δυνάμεων διαδέχεται κατάπτωσις στιγμιαία. Μετὰ περίοδον ἐπανορθώσεως, ὁ ὀργανισμός σας ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, ἐξ ἧς δύνασθε νὰ ἐξαγάγητε αὐτὸν διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου. Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι κατὰ νόμον σοφώτατον καὶ ὠφελιμώτατον τῆς ἡμετέρας φύσεως, πᾶσα ἐντύπωσις ἐπαναλαμβανομένη ἐν βραχεῖ διαστήματι ἀμβλύνεται· αἰσθανόμεθα ἀσθενεστέραν αὐτὴν ὁσημέραι, ὥστε ὅπως προξενῇ ἑκάστοτε συναίσθησιν τῆς αὐτῆς ἐντάσεως, ἡ ἐντύπωσις δέον ν' αὐξάνῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς. Ὁ καπνίζων, ὅπως σκεφθῇ, ὅπως αἰσθανθῇ, ὅπως συνδυάσῃ, ὅπως δημιουργήσῃ, καταδικάζει ἑαυτὸν ν' ἀπορροφᾷ καθ' ἑκάστην μείζονα ποσότητα καπνοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶνε τοῦτο τὸ μεγαλείτερον κακόν· ὁ ἀληθὴς κίνδυνος καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν νοημοσύνην εἶνε ὁ ἑξῆς: πᾶσαι ἡμῶν αἱ λειτουργίαι εἰσὶν ἐπιδεικτικαὶ ἕξεως. Ἂν συνειθίσητε τὸν ἐγκέφαλόν σας νὰ τίθηται εἰς κίνησιν δυνάμει διεγερτικῶν, θ'ἀρνηθῇ νὰ ἐργασθῇ ὅταν στερήσητε αὐτὸν τούτων· θὰ διέλθητε τὴν ὑπαρξίν σας ἐν τῇ ἀλληλοδιαδοχῇ ἐρεθισμοῦ καὶ ληθαργίας, καὶ δὲν θὰ δυνηθῆτε ν' ἀποσείσητε τὴν καταλαμβάνουσαν ἡμᾶς νάρκην τῶν περιόδων τῆς ἀντιδράσεως εἰμὴ διὰ νέας δόσεως τοῦ μεθυστικοῦ φαρμάκου. Ἐπὶ πᾶσι δὲ δυνάμει τῆς ἀλληλεγγύης τῶν ὀργάνων καὶ τῶν λειτουργιῶν, μετ' ὀλίγον τὸ σῶμα ἀπαιτεῖ τεχνητόν τινα ἐρεθισμὸν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν πράξεων φυσικῶς αὐτοματικῶν. Ὁ καπνίζων ἔχει ἀνάγκην νὰ καπνίσῃ ὅπως κεντήσῃ τὴν ὄρεξίν του, εἶτα δὲ καπνίζει ὅπως διευκολύνῃ τὴν πέψιν· καπνίζει

προσέτι ὅπως ἐκπληρώσῃ τὰς ἧττον ἰδανικὰς λειτουργίας».

Ἐνδιατρίβομεν πολὺ ἐπὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν καπνόν, διότι ἡ χρῆσις αὐτοῦ δύναται ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ φανῇ ἱκανῶς ἀθῶα· διεδόθη ὑπὸ μορφὰς οὔτε φόβον οὔτε μεγάλην ἀντιπάθειαν διεγειρούσας. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ εἶνε ἐπίβουλα, ὥστε διαφεύγουσι τὴν συνήθη παρατήρησιν· εἶνε οἰκειότατος ἐχθρὸς, καθ' οὗ οὐδεμίαν λαμβάνομεν προφύλαξιν, εἰμὴ μόνον βραδύτατα ὅπως ἐκδιώξωμεν αὐτὸν, ἢ ἐπανορθώσωμεν τὴν προξενηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ λεηλασίαν. Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ διὰ τὰ πνευματώδη ποτὰ, ὧν τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα, ἡ μέθη, ἐμπνέει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς φόβους, ἀποστροφὴν, ἀηδίαν, καὶ ὑποκρύπτει δυσχερέστερον τὴν κινδυνώδη αὐτῶν φύσιν καὶ ὑπ' αὐτὴν ἔτι τὴν μορφὴν *σαρτρὲζ*, ἢ τοῦ ἐξαιρέτου καμπανίτου.

Ἂν ἐρωτήσητε ἰατρόν τινα ὁποία εἶνε ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐκ τῶν πνευματωδῶν ποτῶν μέθης, ἐπὶ τῆς ὑγιείας, θὰ σᾶς εἴπῃ: «Ἡ συνήθης χρῆσις ἰσχυρῶν δόσεων πνευματωδῶν ποτῶν παράγει τὴν δυσωδίαν τῆς ἀναπνοῆς, τὴν τραχύτητα τῆς φωνῆς, τὸν ὑδρώπικα, τὸν καρκῖνον, τὰς χοιράδας, τοὺς λειχῆνας, τὰς παραλύσεις, τὴν ἠλιθιότητα, τὴν παραφορὰν, τὸν ἐγκεφαλικὸν πυρετόν, τὴν παραφροσύνην· προσέτι ἀφαιρεῖ τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν νοσηρῶν ἐπιδράσεων, ἃς προξενοῦσιν οἱ διαλείποντες πυρετοί, ὁ τυφοειδὴς πυρετὸς, ὁ τύφος καὶ ἡ χολέρα». Ἐὰν συμβουλευθῆτε φιλόσοφόν τινα ἢ νομολόγον, θὰ σᾶς εἴπωσι: «Τὰ πνευματώδη ποτὰ ἐπιφέρουσι τὴν παντελῆ ἔκλυσιν τῆς θελήσεως, τὴν ἀνανδρίαν, τὴν ἀπάθειαν, τὴν διαφθορὰν τῶν ἠθικῶν αἰσθήσεων· προσάγουσι δ' ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης τὰ τρία τέταρτα τῶν κακούργων».

Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν. Ἔπρεπε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ γινώσκωμεν αὐτούς. Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ οἰκεῖοι ἡμῶν, οἱ καταστάντες ἀχώριστοι. Τὸ γεγονὸς ὑφίσταται· ἂν μᾶς φαίνεται δυσάρεστον, ζητήσωμεν τὸν λόγον δι' ὃν εἶνε τοιοῦτον· εἶνε τὸ μόνον μέσον ὅπως ἐργασθῶμεν κατόπιν πρὸς διόρθωσιν αὐτοῦ.

Ὁ Δημόκριτος ἔλεγεν ὅτι ἂν τὸ σῶμα ἐνέγε τὴν ψυχὴν εἰς δίκην, θὰ ἔπειθεν εὐκόλως τοὺς δικαστὰς ὅτι αὕτη κακῶς διοικεῖ. Ἂς προσπαθήσωμεν νὰ εἰσαγάγωμεν διὰ βραχέων τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τὴν κρίσιν ὑμῶν ἀποφεύγοντες τὴν μεροληψίαν τὸ σύνηθες σφάλμα τῶν εἰσαγγελικῶν κατηγοριῶν.

Ὁ νοήμων καὶ ἐλεύθερος ἄνθρωπος ἀπολαύει τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ μεγαλείου του, ἀλλὰ δὲν ἀποφεύγει τοὺς κινδύνους αὐτοῦ: δύναται νὰ ποιῆται χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ μέχρις ὑπερβολῆς, πρὸς κίνδυνον αὐτοῦ. Ἡ ἀρχέτυπος ἐκπλήρωσις τοῦ προορισμοῦ του ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἁρμοιβαίας καὶ ἁρμονικῆς ἐπιδράσεως σώματος τινὸς καὶ ψυχῆς, διότι ὡρίσαμεν αὐτὸν ὡς «νοημοσύνην ἐξυπηρετουμένην ὑπὸ ὀργάνων». Ὅπως αἱ ὀρέξεις ἡμῶν ὦσιν ἠγχαριστημέναι κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, πρέπει τὸ λογικὸν νὰ διευθύνῃ τὴν θέλησιν. Ἂν τὸ ὁρμέμφυτον ὑπερισχύσῃ ὅπως ὑπηρετήσῃ προθυμότερον μίαν τῶν ὀρέξεών μας, αὕτη γενομένη πάθος, δεσπόζει πρὸς ζημίαν τῶν ἄλλων· διότι τὰ πάθη εἶνε ἀνάγκαι ἀκανόνιστοι. Αἱ ὀρέξεις ἡμῶν δυνατὸν νὰ ταχθῶσιν εἰς τρεῖς μεγάλας κατηγορίας: ἀνάγκας ὑλικὰς πρὸς συντήρησιν τῆς ὑπάρξεως· ἐπιθυμίαν συγκινήσεων καὶ ἀπολαύσεων· ῥοπὴν πρὸς τὸ ἰδανικόν.

Τὸ πάθος τῆς μέθης ἐν πᾶσι τοῖς βαθμοῖς προέρχεται πάντοτε, τοὐλάχιστον ἐν ἀρχῇ, ἐξ ἐλλείψεως ἁρμονίας, ἰσορροπίας, μεταξὺ τῶν φυσικῶν ἡμῶν ὀρέξεων καὶ τῶν ὅρων τῆς ὑπάρξεως. Τῶν πλείστων τῶν μεθυστικῶν ποτῶν ἐγένετο κατ' ἀρχὰς χρῆσις πρὸς σκοπὸν ὅλως διάφορον τοῦ καταστάντος παγκοίνου κατόπιν. Οἱ κάτοικοι τῆς Πολυνησίας ἔδιδον τὸ *κάβα* εἰς τοὺς πολεμιστὰς ὅπως ἐνθαρρύνωσιν αὐτοὺς πρὸς μάχην· τοῦ ὀπίου καὶ τοῦ καπνοῦ χρῆσις ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ὡς φαρμάκων. Ὁ Νικὸ δὲν προυτίθετο νὰ εἰσαγάγῃ εἰς Εὐρώπην ὑπὸ τὸ ὄνομα «χόρτον τῆς Βασιλίσσης» δηλητήριον, ἀλλὰ φάρμακον λίαν προσφιλές τοῖς Ἰνδοῖς.

Χωρὶς νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἀνέλιξιν τῆς διαδόσεως τῶν παντοίων μεθυστικῶν, ἃς λάβωμεν τὰ πράγματα, οἷα εὑρίσκομεν αὐτὰ σήμερον, καὶ ἴδωμεν πῶς ἱδρύεται καὶ ἐπεκτείνεται ἡ χρῆσις αὐτῶν. Ἂς ἐκλέξωμεν ὡς τύπον τὸν καπνόν.

Πολλοὶ καπνίζουσιν ἐξ ἁπλῆς μιμήσεως, ἐκ κομπορρημοσύνης· οἱ ἔφηβοι εὑρίσκουσιν ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῶν σιγάρῳ—μὴ ὑπολογιζομένης τῆς πρώτης ἀηδίας—πολλαπλῆν εὐχαρίστησιν· νομίζουσιν ὅτι χειραφετοῦνται ἀθετοῦντες τὰς πατρικὰς ἀπαγορεύσεις, ὑποδύονται ἤδη τὸν ἄνδρα, ἀναζητοῦντες ἐπὶ τῆς γωνίας τοῦ χείλους τὸν μὴ φυέντα ἔτι μύστακα· κομπάζουσιν ἐνώπιον τῶν συμμαθητῶν αὐτῶν ἐπὶ ἀνεξαρτησίᾳ, συβαριτικῇ διαίτῃ, πρωΐμῳ ἀναπτύξει. Οἱ ῥάθυμοι, οἱ παθητικοὶ χαρακτῆρες, δὲν αἰσθάνονται ποσῶς τὰς διεγέρσεις ταύτας τῆς περιφιλαυτίας, τὰς ἀνυπομονησίας ταύτας τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ἢ τοὐλάχιστον δὲν κατανοοῦσιν αὐτάς· καὶ ὅμως πράττουσιν ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι· καπνίζουσι, διότι βλέπουσι τοὺς ἄλλους καπνίζοντας.

Καὶ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔτι ἔθνεσι, παρ' οἷς ἡ ἀνθρωπίνη δραστηριότης διατίθησι μυρία μέσα ὅπως ἐπωφελῶς ἀσχολῆται, πολλοὶ καπνίζουσιν ἐξ ἀργίας· ζητοῦσι παρὰ τοῦ καπνοῦ φάρμακον κατὰ τῆς ἀνίας, ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, ὅπως «σκοτώσουν τὴν

ὥραν». Φεῦ! δυσχερέστατον ἀναλαμβάνουσιν ἀγῶνα· δὲν «σκοτώνεται ἡ ὥρα» διὰ τοῦ ἐκπεμπομένου καπνοῦ, ἀλλὰ πᾶν φύσημα κατ' αὐτῆς μειοῖ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν· οὗτω δὲ καταλήγουσιν εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Τοὐλάχιστον ὁ ἥρως τοῦ Μολιέρου ἠπίστατο νὰ διασκεδάζῃ τὴν ἀνίαν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ δηλητηριάζηται· ἠρκεῖτο νὰ πτύῃ εἰς τὸ ὕδωρ «διὰ νὰ κάμνῃ κύκλους».

Θὰ εἴπωσί τινες: Ὁ καπνὸς εἰς πολλοὺς εἶνε παραμυθία· προξενεῖ τὴν λήθην, τὸν λήθαργον τῆς ὀδύνης. Ἔστω· ἀλλὰ δὲν ἔχουσι προχείρους εὐγενεστέρας παραμυθίας; Ὁ καπνὸς ἐκτὸς τῆς λήθης τῆς θλίψεως δὲν συνεπιφέρει καὶ τὴν λήθην τοῦ φαρμάκου, οὐτινος ἔδει νὰ γένηται χρῆσις; δὲν ἀποκοιμίζει μετὰ τῆς ὀδύνης καὶ τὴν ἐνεργητικότητα τῆς ψυχῆς, ἥτις δυνατὸν νὰ ἐπενέγκῃ τὴν λήθην εἰς νέας τρεπομένη ὁδούς;

Ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἐξετάσωμεν τὴν χρῆσιν τῶν διεγερτικῶν, ἐπὶ τέλους συμπεραίνομεν ὅτι δι' αὐτῆς σκοπεῖται ἡ ἱκανοποίησις πραγματικῆς ἀνάγκης, ἡ θεραπεία ἐλλείψεώς τινος, ἰσορροπίας τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν: νόσου, θλίψεως, ἐλλείψεως ἰδανικοῦ. Ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικὴν ταύτην ἀνάγκην δὲν δυνάμεθα ἀρά γε νὰ παράσχωμεν ἱκανοποίησιν ἀθῶαν καὶ γόνιμον; Νομίζω ὅτι μετὰ σκέψιν οὐδεὶς θ' ἀπαντήσῃ ἀποφατικῶς. Τὰ διεγερτικὰ δὲν εἶνε ἀπαραίτητα, δὲν εἶνε ὠφέλιμα, εἶνε πάντοτε ἐπικίνδυνα. Ἐκ τῆς χρήσεως τῶν μεθυστικῶν ποτῶν προέρχονται αἱ φυσικαί, διανοητικαί, ἠθικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀνωμαλίαι, ἐξ ὧν δικαίως τρομάζουσι τόσοι νόες καὶ ὧν ἀναζητεῖται παρὰ πολλῶν τὸ φάρμακον δυστυχῶς ἐν ἐπιπολαίαις θεραπείαις, ἕνεκα ἐλλείψεως τόλμης, ὅπως ἐπιληφθῶσιν αὐτῶν τῶν αἰτίων, ἅτινα ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν, τόσον βαρεῖαν τὴν τυραννίαν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐπανιστάμεθα μετὰ φρίκης κατὰ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν. Α. Κ.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

κατ' ἐπαγγέλματα

Κατά τινα ἄρτι δημοσιευθεῖσαν ἀπογραφὴν τῶν ἐπαγγελμάτων ἐν Παρισίοις, οἱ μὲν μετερχόμενοι τέχνην τινὰ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, προϊστάμενοι ἢ ἐργάται, ἀμφοτέρων τῶν φύλων συμποσοῦνται εἰς 1,263,480, ὑπάρχουσι δ' ἄνευ ἐπαγγέλματος ἄνθρωποι 74,066.

Οἱ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς τραπεζιτικὰς καὶ μεσιτικὰς ἐργασίας ἀσχολούμενοι εἰσὶ 551,678.

Τὴν τρίτην θέσιν κατέχουσιν οἱ ζῶντες ἐκ μόνων τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν, ἀριθμούμενοι εἰς 230,910, ἐξ ὧν 210,860 εἰσὶν ἰδιοκτῆται καὶ 20,050 συνταξιοῦχοι τοῦ Κράτους.

Αἱ ἐλευθέριοι τέχναι ἐπασχολοῦσιν 186,731 πρόσωπα, ἐκ τῶν ὁποίων εἰσίν:

66,720 δημόσιοι ὑπάλληλοι.
42,646 καλλιτέχναι.
21,821 διδάσκαλοι καὶ καθηγηταί.
18,304 ἰατροί, φαρμακοποιοί κτλ.
16,899 δικηγόροι, δικασταί, συμβολαιογράφοι, δικαστικοὶ κλητῆρες.
11,184 ἐπιστήμονες, φιλολόγοι, δημοσιογράφοι.
5,938 μοναχοὶ καὶ μοναχαί.
3,219 κληρικοὶ τῶν διαφόρων δογμάτων.

Ἡ ὑπηρεσία τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῆς ἄλλης συγκοινωνίας ἐν τῇ πόλει δι' ἁμαξῶν, διὰ πλοίων τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν διωρύγων ἐπασχολοῦσι 49,905 ἀνθρώπους, ὧν 1,075 εἰσὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ἁλιείας.

Τέλος ἡ δημοσία δύναμις (στρατός, χωροφυλακή, ἀστυνομία) περιλαμβάνει ἄτομα 34,047, ἐν οἷς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ὑπάλληλοι καὶ αἱ οἰκογένειαι αὐτῶν. α.—

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Εἰμπορῶ νὰ σοῦ τὸ βεβαιώσω, φίλε μου, αὐτὸς ὁ κ. Χ* εἶνε ἕνας οὐτιδανός, τὸν ὁποῖον κανεὶς ἄνθρωπος σεβόμενος ἑαυτὸν δὲν πρέπει νὰ πλησιάζῃ.

— Μπά! αὐτὸ εἶνε ἀπορίας ἄξιον! Ἀμ' αὐτὸς δὲν ἦτον ὁ καλλίτερός σου φίλος τώρα τόσα χρόνια;

— Ἀπ' αὐτὸ λοιπὸν ἠμπορεῖς νὰ συμπεράνῃς ὅτι ἡ κρίσις μου περὶ αὐτοῦ εἶνε ἡ μόνη ὀρθή.

***

Ὁ Βολταῖρος ἦτο εἰς τὴν Βαστίλλην ὅταν παρεστάθη ὁ Οἰδίπους. Ὁ ἀντιβασιλεὺς, ὅστις τὸν εἶχε φυλακίσει, τοσοῦτον ἐθέλχθη ἐκ τοῦ δράματος, ὥστε ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν φυλακισμένον.

Ὁ Βολταῖρος ὑπῆγε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἡγεμόνα, ὅστις τῷ εἶπεν:

— Ἐστὲ φρόνιμος, καὶ θὰ φροντίσω περὶ ὑμῶν.

— Σᾶς εἶμαι ἀπείρως ὑπόχρεως, ἀπεκρίνατο ὁ Βολταῖρος, ἀλλὰ θὰ παρακαλέσω τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα νὰ μὴ φροντίσῃ πλέον εἰς τὸ ἑξῆς οὔτε περὶ τῆς κατοικίας μου οὔτε περὶ τῆς τροφῆς μου.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Καθ' ὅσον ἡ εὔνοια τῆς τύχης καὶ ἡ περιουσία ἐγκαταλείπουσιν ἀνθρώπόν τινα, ἀφίνουσι καταφανῆ ἐν αὐτῷ ὅλα τὰ ἐλαττώματα, ἅτινα ἔσκεπον καὶ ἀπέκρυπτον ἀπὸ τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου.

ΑΘΗΝΗΣΙ. — ΤΥΠΟΙΣ «ΚΟΡΙΝΝΙΔΟΣ» ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ.